

کارگاه روش تحقیق

هشت گام اساسی

برای پیشبرد پایان نامه نویسی و تولید مقاله

پیش نیازهای پژوهش، طرح تحقیق،

پایان نامه نویسی و مقاله نویسی

الله أكبر

فهرست مطالب

۸	دییاجه
۱۰	کلیات
۱۰	الف) ضرورت‌ها و راهبردهای پژوهش‌های دینی
۱۰	اول: ضرورت انجام پژوهش
۱۱	دوم: راهبردهای انجام پژوهش‌های دینی برای تولید علم
۱۱	سوم: جهت‌گیری در علوم و تحقیقات
۱۲	چهارم: راهکارهای ایجاد نظام مطلوب پژوهشی
۱۴	ب) کلیات تحقیق و پایان نامه نویسی
۱۴	۱. تعریف پژوهش
۱۴	۲. روش تحقیق
۱۴	۳. آشنایی با روش‌های دیرین و نوین
۱۵	۴. تعیین هدف در انواع تحقیق
۱۵	۵. کاستی‌های پژوهشگری
۱۶	۶. انواع تحقیقات در پایان نامه‌ها
۱۷	۷. راه‌های دستیابی به اطلاعات
۱۷	۸. بایسته‌های نگارش پایان نامه
۱۷	۹. رویکرد‌ها در تدوین پایان نامه
۱۸	۱۰. فرایند کلی یک پژوهش مسئله محور
۱۸	۱۱. نیازهای اولیه در پایان نامه نویسی
۱۸	۱۲. گامهای اساسی در مطالعه‌های کتابخانه‌ای برای پایان نامه نویسی
۱۸	ب) فرایند تحقیق
۱۸	۱۳. اجزای نقشه تحقیقاتی
۱۹	۱۴. فرایند تحقیق
۲۰	مراحل تحقیق
۲۱	گام اول: تهیه طرح اجمالی
۲۱	اول: انتخاب مسئله و موارد مربوط به آن

۲۱	الف: انتخاب مسئله تحقیق
۲۱	ب: راه‌های انتخاب مسئله
۲۱	ج: بایسته‌های انتخاب مسئله
۲۲	د: ظرافت‌های عنوان تحقیق
۲۳	هـ: تحدید و ریز کردن مسئله
۲۴	و: تبدیل موضوع به و سپس تبدیل مشکل به مسئله
۲۴	ز: تنظیم سؤالات
۲۴	ح: تعیین هدف از انجام مسئله پژوهی (بنیادی، توسعه‌ای یا کاربردی)
۲۵	ط: آشنائی با اقسام مسئله
۲۵	ی: اشتباهات احتمالی در مسئله شناسی
۲۵	ک: معرفی برخی از مسائل پژوهشی (کلان پروژه‌ها و مسائل آن)
۲۷	ل: مراحل آماده سازی طرح تحقیق
۲۸	م: کاربرد اجمالی پیشنهاد موضوع پایان نامه
۳۱	گام دوم: آماده سازی طرح تفصیلی تحقیق (پس از تصویب طرح اجمالی)
۳۱	ارکان طرح تحقیق
۳۱	۱) عنوان: بازنمایی مسئله تحقیق با واژگان کوتاه، ساده، صریح، جامع و مانع
۳۲	۲) کلید واژه
۳۲	۳) بیان مسئله
۳۲	۴) اهمیت و ضرورت تحقیق
۳۳	۵) پیشینه شناسی و فواید آن
۳۴	۷) سؤال‌های تحقیق
۳۵	۷) چارچوب نظری و فرضیه
۴۰	۸) روش تحقیق
۴۱	دست‌یابی به نظریه زمینه‌ای در روش کیفی
۴۲	۹) زمانبندی
۴۳	نمونه جدول زمانبندی (تمرینی)
۴۴	۱۰) موانع تحقیق و محدودیت‌ها

۴۴	۱۱) ساختار و فصل‌های پژوهش
۴۴	۱۲) منابع پژوهش
۴۵	نمونه طرح تحقیق (۱)
۵۸	گام سوّم: جمع آوری اطلاعات (مطالعه، تتبع و گردآوری)
۵۸	۱) مراجعه به انواع منابع و مأخذ
۵۸	۲) راه‌های دستیابی به منابع
۵۹	۳) ویژگی‌های منابع
۵۹	۴) فواید مطالعه در منابع و مأخذ برای سامان دهی تحقیق و گردآوری اطلاعات:
۶۰	۵) چگونگی یادداشت برداری
۶۰	۶) گردآوری اطلاعات
۶۲	گام چهارم: تدوین یافته‌ها در قالب رسمی یک پژوهش
۶۲	مراحل نگارش
۶۲	الف: تدوین و نگارش پایان‌نامه
۶۲	فرایند تحقیق در پایان‌نامه‌ها
۶۲	ساختار پایان‌نامه
۶۲	۱) عنوان پایان‌نامه
۶۳	۲) صفحه‌های آغازین
۶۳	۳) چکیده
۶۴	توصیه‌هایی در مورد چکیده نویسی
۶۴	فواید چکیده نویسی
۶۴	آسیب‌های چکیده نویسی
۶۵	۴) فهرست مطالب
۶۵	۵) مقدمه
۶۵	۶) کلیات
۶۶	۷) متن اصلی
۶۶	۸) نتیجه و جمع بندی
۶۷	۹) پیوست‌ها

۶۷	۱۰) نمایه‌ها
۶۷	۱۱) کتاب‌نامه
۶۷	نحوه ارجاع دهی
۶۹	آشنایی با آسیب شناسی پایان‌نامه‌ها و دفاعیه
۶۹	نکات قابل توجه در دفاع از پایان نامه
۷۰	تعهد نامه اصالت اثر
۷۱	ب: جدول امتیازات پایان نامه ها
۷۲	جدول معیارهای ارزیابی ترجمه
۷۳	گام ششم: تدوین مقاله نویسی
۷۳	اصول حاکم بر محتوای مقاله علمی
۷۴	انواع مقالات
۷۴	بایسته‌های آماده سازی مقاله
۷۵	مراحل نگارش مقاله
۷۵	بند یا پاراگراف و فواید آن در مقاله نویسی
۷۶	ساختار مقاله نویسی
۷۸	توصیه‌های کاربردی برای مقاله نویسی
۷۹	جدول ارزیابی مقالات
۸۰	گام هفتم: آسیب شناسی پژوهش
۸۰	عوامل بازدارنده از نوشتن
۸۰	آسیب‌ها در فرایند پژوهش (پژوهشگر، مدیریت پژوهش، زمینه ها و امکانات)
۸۰	آسیب های روش شناختی
۸۳	انواع ویرایش
۸۳	آسیب‌های روانشناختی
۸۵	آسیب‌های جامعه شناختی
۸۶	آسیب‌های مدیریتی و اجرایی
۸۷	آسیب‌های علمی
۸۸	آسیب‌های انگیزشی و شخصیتی

۸۸	آسیب‌های زبانی و قالب نگارشی
۸۸	آسیب‌های مربوط به اخلاق پژوهشی
۸۸	آسیب‌های محتوایی
۸۹	گام هشتم: مسئله شناسی از طریق نمودار درختی علوم
۸۹	نمودار درختی علم کلام
۸۹	کلیات و آشنایی با علم کلام
۸۹	خدا شناسی
۸۹	براهین اثبات وجود خداوند
۹۰	توحید
۹۲	اسماء الهی
۹۴	پیامبر شناسی
۹۵	نبوت خاصه
۹۷	معاد شناسی
۹۹	انسان شناسی
۱۰۱	کلام جدید
۱۰۳	اسلام
۱۰۴	مذاهب
۱۰۴	فرق کلامی
۱۰۵	فرق کلامی غیر شیعه

﴿يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ﴾

«خداوند مقام اهل ایمان و دانشمندان عالم را [در دو جهان] رفیع می گرداند.» (مجادله، ۱۱)

امام علی علیه السلام می فرماید: «لَا سُنَّةَ أَفْضَلَ مِنَ التَّحْقِيقِ؛ هیچ روشی بهتر از پژوهش نیست.»^۱

این نوشتار، به کسانی تقدیم می شود که در پی علم و یادگیری اند و نیک می دانند که با تحقیق خویش، تنها پرتویی از حقیقت را یافته اند، نه همه آن را؛ آنها به خوبی دریافته اند که نوشتن پایان نامه، مظهر توان علمی و اخلاق حرفه ای هر دانش پژوهی است. از این رو، با تمام توان و تعهد علمی خویش در این راه سخت اما تأثیرگذار، گام بر می دارند. آنها می خواهند با کاروان دانش هم سفر شوند و پیشرفتی فراگیر را در آسمان معنویت و مادیت بیازمایند و نیازی از حوزه های علمیه و نظام اسلامی را پاسنخگو باشند.

پژوهشگران عالم و متعهد می کوشند تا همه سرمایه علمی و توش و توان خود را در خدمت به این چرخه نورانی و مولد به کار گیرند و نام خود را در میان افرادی به ثبت رسانند که در کمال بخشی به هندسه دانش بشری گامی هر چند ناچیز اما مؤثر، برداشته اند. آنها نیک می دانند که پایان نامه شان، افتخار علمی آنها و مایه مباهات کاروان علمی بشریت است.

آری! عالمان حقیقی، همت مقدس خود را به ظاهر سازی و صوری نگری و تکلیف گریزی و مدرک گرایی مصروف نمی سازند. رهپویان دانش با توکل به عالم مطلق لایزال، به فرآوری علمی و تولید دانش همت می گمارند و می دانند که گرچه این راهی بس دشوار است، اما ثمره اش شیرین و ماندگار خواهد بود.

پژوهشگران گرامی! همان طور که می دانید، تدوین پایان نامه یکی از مراحل ضروری تحصیلی، به ویژه در تحصیلات تکمیلی است. پایان نامه نویسی، نماد آشکاری از مجاهدت علمی و تحصیلی طلاب و نیز نشان دهنده وزانت و سطح علمی یک دانش پژوه است. پایان نامه، اثری مانا و وسیله ای برای سنجش توانمندی طلاب از سوی مخاطبان است. از این رو، طلاب باید نهایت دقت و مساعی علمی را در این زمینه داشته باشند و از شتاب زدگی، سطحی نگری و مدرک گرایی به شدت بپرهیزند و با ژرف نگری علمی به مباحث بپردازند.

۱. علیرضا برازش، معجم غرر الحکم و درر الحکم، انتشارات امیرکبیر، تهران ۱۳۶۸.

هرچند محتوای پر بار و غنی پایان‌نامه، حاکی از فضل و وزانت علمی طلاب است، اما رعایت قواعد، اصول و ضوابط تحقیق و تدوین پایان‌نامه‌نویسی نیز نقش بسزایی در ارزش‌گذاری یک رساله علمی دارد. هر نوع زینت شکلی و ادبی، به آراستگی و جذابیت هرچه بیشتر متن پایان‌نامه خواهد افزود. دانش‌پژوهان همواره باید در عرصه قالب و محتوا نوآور باشند و با مهارت افزایی، بکوشند تا رساله‌ای در خور و هم‌سو با نیازها ارایه کنند.

امروزه دنیای بالندگی، ارتباط معناداری با مقولهٔ مهارت‌ها پیدا کرده است و به قول پیتر دراگر (Piter Druker)، عصر دانشمندی، سپری شده و دوران روشمندی، شروع شده است. از نظر او، «بی‌سوادان قرن بیست و یکم آنانی نیستند که نمی‌توانند بخوانند یا نمی‌توانند بنویسند یا مدرک ندارند، بلکه بی‌سوادان هزارهٔ سوم، کسانی هستند که نمی‌توانند مهارت آموزی کنند و طبق تغییر و تحولات روز، پیش بروند».

ناگفته پیداست که امروزه، نسل جوان و جامعه دینی با هزاران پرسش بی‌پاسخ - که گاهی از سوی دشمنان القاء و پراکنده می‌شود - مواجه‌اند و از جمله مراکزی که می‌تواند به این دغدغه‌ها پاسخی درخور، علمی، نظام‌مند و مستدل دهد، پژوهندگان تحصیلات تکمیلی در مراکز حوزوی و دانشگاهی هستند. بنابراین، مسئله‌شناسی و پاسخ‌گویی به نیازهای روزافزون، از ظرفیت‌های انتخاب موضوع پایان‌نامه‌هاست و جهت دهی به این نیروی نهفتهٔ علمی و بهره‌گیری بهینه از توانایی علمی دانش‌پژوهان، از یک سو به دقت و تأملی کافی و مشاوره با اهل فن و تخصص و از سوی دیگر، به مراجعه به منابع و متون مکتوب و دیجیتالی و مجله‌های تخصصی و علمی - پژوهشی نیاز دارد. اگر نتوانیم یا نخواهیم مسیر درستی را برای این ذخایر علمی و حوزوی یا دانشگاهی در نظر بگیریم، از باب «انّ سعیکم لثتی»، این نیروها در جهتی نادرست و ناکارآمد به کار می‌روند و از وجاهت علمی محقق کاسته می‌شود و جامعه اسلامی و حوزوی نیز از وجود تربیت یافتگان خود، بی‌بهره یا کم بهره می‌ماند. بنابراین، شایسته است پیش از شروع به کار تدوین پایان‌نامه، ابتدا با اصول و مهارت‌های ضروری پایان‌نامه‌نویسی آشنا شویم و پس از به‌کارگیری آنها، اثری مانا، کاربردی و مولد علم و اندیشه، از خود به یادگار گذاریم.

امید که مقبول افتد و روزی به کارمان آید که:

﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ، إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ (شعرا، ۸۸)

کلیات

الف) ضرورت‌ها و راهبردهای پژوهش‌های دینی

اول: ضرورت انجام پژوهش

گردش معرفت دینی اینک دستخوش تغییرات اساسی در عرصه‌های زیر شده:

- در تلقی و ادراک
- کاربست و اجراء
- تعلیم و تعلم
- رفتار و سلوک
- پژوهش و تتبع
- و نیاز به بازخوانی در مسائل زیر دارد:

۱. ضرورت تبیین به جای بیان - به خاطر سطح باورداشت و سواد مردم، کنجکاوی، رویکرد تبیین
 ۲. نبرد برون دینی به جای اختلافات درون دینی - در گذشته مرزبندی و ارتباط محدود - امروزه تعامل فرهنگی، فشردگی ارتباطات، دهکده جهانی، التقاط فرهنگی
 ۳. تنوع انتظارات از دین - در گذشته مراجعه به شریعت و احکام دینی
- امروزه: نیازهای معرفتی اعم از عرفان، کلام، فلسفه و ... نیازهای معنوی، عاطفی، فرهنگی
۴. بروز مسائل نوپدید - هرمنوتیک، پلورالیسم، کلونیک، مسائل جدید کلامی، فقهی، پزشکی
 ۵. پاسخگویی به نیازهای عرصه حکومتی
 ۶. ضرورت باز تعریف معارف - فروع دین در عرصه بانکداری، تجارت، مشاغل و اصناف
 ۷. کثرت تعاملات بین المللی - خارج شدن از زندگی بسیط و رسیدن به وضعیت مرکب با شمار فراوانی از مجهولات
 ۸. رقابت ایدئولوژیکی - جهانی سازی و دکترین اداره جهان
 ۹. تهاجم عقیدتی و فرهنگی - جریان شناسی فرهنگی، فمینیستی، تربیت جنسی
 ۱۰. پیرایه زدایی از معارف دینی - خرافه زدایی با واکاوی مستمر دینی
 ۱۱. ضرورت مقابله با انحراف و التقاط - کج فهمی‌ها، عناد ورزی‌ها برای رواج سکه‌های تقلبی

دوم: راهبردهای انجام پژوهش‌های دینی برای تولید علم

عناصر درون زای حوزه آموزش و تهذیب و عناصر برون زای حوزه تبلیغ و مدیریت است و پیش نیاز همه اینها پژوهش است.

قدم اول: بازپژوهی نقادانه، منصفانه و عالمانه همراه با آسیب شناسی

- چرا روش شناسی فقه و ترتیب مباحث از طهارت است؟ آیا مقدمه عبادات و مقدم بر سایر تکالیف است؟ آیا نیاز به بازنگری داریم.

قدم دوم: تنقیح و بازپیرایی دقیق دانش ها و متون دینی

قدم سوم: تنسيق، بازسازی و سازماندهی جدید علوم اسلامی

تناسب با نیازها، گذر از فقه فردی به نیازهای حکومتی، کارگزاران، فقه مستحدثه

نیازهای قوه قضاییه، فقه سیاست، فقه ارتباطات، فقه بین الملل، فقه حقوق معنوی، فقه بانکداری و دانش های

نوبنیاد، فلسفه فقه، ارتباط دین با جامعه شناسی، روانشناسی

قدم چهارم: نظریه پردازی و نوآوری در بخش های مختلف

- اصلاحات شهید مطهری در کلام جدید، شهید صدر در بازسازی فقه و اقتصاد یا مرحوم مظفر در اصول، صادق لاریجانی در فلسفه تحلیلی، هنر منوتیک و زبانشناسی و نیاز تفسیر به فلسفه زبان، در قرآن منطق فهم قرآن لازم است
- نباید تنها به آیات الاحکام بسنده شود، نیاز کلام به معرفت شناسی، جهان شناسی و انسان شناسی
- در فقه رجال و درایه و قواعد فقهی (مرحوم بروجردی هزار قاعده فقهی از منابع فقه شیعی استخراج کردند)
- نیاز به مطالعات تطبیقی

سوم: جهت گیری در علوم و تحقیقات

- تولید دانش و معرفت دینی (آموزش و پژوهش)
- تولید و پرورش عمل و رفتار دینی در مناسبات (فردی و اجتماعی) (پرورش مدیریتی و اخلاقی) (تهذیبی)
- تولید و توزیع پیام دینی (مدیریت تبلیغ)
- حوزه و مأموریت های پنجگانه: تدریس، تحقیق، تبلیغ، تدبیر، تهذیب

نظر به جهت گیری و هدف این نوشتار در ادامه با تمرکز بر تحقیق و پژوهش مطالب را پی می گیریم.

چهارم: راهکارهای ایجاد نظام مطلوب پژوهشی

- گسترش و تعمیق فرهنگ پژوهش در حوزه
 - معرفی آثار برتر حوزویان در زمینه تحقیق، تألیف و ترجمه
 - تعیین هرم علمی آثار حوزوی
 - ساماندهی فرآورده های پژوهشی
 - شناسایی زمینه های پژوهشی
 - مسأله محوری بجای موضوع محوری و متن محوری
 - شناسایی و معرفی پژوهشگران جوان و تقویت انگیزش آنان و حمایت جدی مادی و معنوی از آنان
- ۱) گسترش کارگروهی و گرایش به دائرة المعارف ها، تحقیقات علمی گروهی بر مبنای انجام کار گروهی و بهره گیری از خرد جمعی

الف: برخورداری از هدف مشترک

ب: برنامه ریزی، تقسیم کار و زمان بندی

ج: تقید همه به طرح تحقیق

د: روش مندی مناسب برای گردآوری اطلاعات

ه: مشورت و تبادل افکار

و: پرهیز از خودرأیی و اعمال سلیقه شخصی

ز: عمل به وظایف محوله

ح: هماهنگی نهایی و تدوین با قلم واحد

- تهیه ابزارها و شیوه های مناسب (کتابخانه دیجیتالی)
- تأسیس و رواج مراکز تخصصی پژوهشی (حرکت از هسته ها تا پژوهشکده و شهرک های پژوهشی)
- اطلاع یابی دقیق از فرهنگ جهانی و روزآمد بودن حوزه در جریان سیر تفکرات علمی، فلسفی و کلامی
- تحقیقات مفید و کارآمد و نوآورانه به دور از بدعت گرایی
- راه اندازی تریون های آزاد، نشست های علمی و ایجاد محیط باز برای پرورش افکار و ایجاد فضای نقادی

- تلاش برای گسترش و راه اندازی نشریات تخصصی
- برقراری ارتباط بین پژوهشگران و مراکز و مؤسسات و ایجاد ارتباط منسجم بین حوزه و نهادهای اجرایی
- تربیت طلاب نوآور و گرایش به تحقیقات میدانی
- توزیع عادلانه اعتبارات و افزایش بودجه های پژوهشی
- دوری از مصرف گرایی
- شکستن جزم گرایی و ابهت علوم غربی و مفاهیم وارداتی
- حرکت جهادی در تولید علم
- پرهیز از هرج و مرج علمی
- خودباوری با ایجاد تغییر در فرهنگ و باور اجتماعی و دوری از یأس و ناامیدی

ب) کلیات تحقیق و پایان نامه نویسی

۱. تعریف پژوهش

- فرایند گردآوری و پردازش اطلاعات - فرایند حل مسئله
- پژوهش کوشش علمی سنجیده، همراه با طرح و برنامه برای کشف حقیقتی مجهول (شروع پژوهش از جایی که دیگران به آنجا ختم شده اند.
- حرکت و فرایندی در جهت هدفی به نام حل یک مسئله یا پاسخ به یک پرسش است. تبعی منظم درمتون علمی برای احیای اثری کهن یا خلق ایده یا کشف زاویه جدید و یا حل یک مسئله است. تحقیق دو محور دارد:

الف) تتبع

ب) عرضه کاری جدید

۲. روش تحقیق

چگونگی انجام کار و مجموعه قواعد، ابزارها و سازوکارهای معتبر و مطمئن برای بررسی واقعیت‌ها و کشف امور مجهول

پیتردراکر: دوران دانشمندی سپری شده و عصر روشنمندی است. بی‌سوادها کسانی نیستند که نمی‌توانند بخوانند یا بنویسند بلکه مهارت علمی و روشی لازم را ندارد

محتوا و ابزار در پایان‌نامه‌ها موجود است اما آنچه که کار را فخیم و فاخر می‌کند روش‌های بکارگیری است (مانند مواد لازم برای تهیه یک غذا و تهیه غذای مطلوب)

۳. آشنایی با روش‌های دیرین و نوین

یک. روش‌های مورد استفاده اندیش ورزان:

ابن سینا — مطالعه موردی

ابن خلدون — تطبیقی

خواجه نصیرالدین طوسی — تجزیه و تحلیل

ادیسون — آزمایش و خطا

رازی — کاربردی

ژان پیاژه — بنیادی

دو. روش‌های نوین همراه با فرضیه و بررسی روابط احتمالی متغیرها و قابلیت کنترل در تحقیقات تجربی، علی، همبستگی و ...

الف) روش جمع‌آوری اطلاعات: اسنادی، میدانی

ب) روش پردازش اطلاعات: توصیفی، عینی، تطبیقی، تألیفی، تحلیل محتوا، انتزاعی، علی، همبستگی، انتقادی و ...

۴. تعیین هدف در انواع تحقیق

الف) بنیادی: درباره موضوع‌های زیر بنایی، ناسخ و منسوخ و ظاهر و باطن قرآن

ب) توسعه‌ای: برای توسعه گستره یک نظریه یا اثبات فرضیه جدید و یا نقد و اصلاح آن

ج) کاربردی: در پاسخ به مسائل عصری است و نتایج آن برای اصلاح امور است (مسائل مستحدثه فرهنگی و ...)

۵. کاستی‌های پژوهشگری

۱. نداشتن آگاهی و تخصص پیشین
۲. نداشتن سؤال اصلی. تنقیح مناط و تحریر محل نزاع (نامشخص و مبهم بودن و سرهم‌بندی کردن)
۳. عدم اشراف بر حوزه پژوهش و آگاهی دقیق نداشتن از روش‌ها و متون دینی و علمی
۴. نداشتن فرضیه تحقیق و عدم آگاهی از متغیرها
۵. نگارش بی‌رویه در اثر عدم نیازسنجی و عدم مخاطب‌شناسی (تسوید اوراق)
۶. نداشتن طرح یا مهندسی پژوهشی (نقشه راه، طرح و برنامه و سازواره منطقی)
۷. کنش‌پذیری، فعل و انفعال و تأثیرپذیری از موقعیت‌های اجتماعی و شخصیت‌زدگی

۶. انواع تحقیقات در پایان نامه‌ها

۱. پژوهش بنیادی و نوآورانه: تولید علم و دست یابی به نظریه نوین
 ۲. توسعه‌ای: نقد و بررسی یک نظریه یا تبیین زوایای نظریه پیشینی و یا انجام مجدد آن با اتکا به فرضیه‌ای جدید
 ۳. کاربردی: پاسخ‌گویی به مسائل جدید و مستحدثه است و برای حل یک مشکل یا مسئله
 ۴. توصیفی صرف (توضیح یک پدیده بدون علت یابی) (وضعیت فارغ‌التحصیلان حوزوی در ده سال اخیر)
 ۵. مطالعه به منظور اطلاع‌رسانی (آراء و افکار علامه حلی)
 ۶. مروری (بازخوانی روشمند یک اثر) روش تفسیری علامه یا مسلک عرفانی امام
 ۷. مطالعه مروری فراگیر- دیدگاه‌های مختلف درباره یک مسأله فلسفی، کلامی، فقهی
 ۸. مطالعه با هدف احیای میراث مکتوب (تصحیح، استنساخ). (تحقیق نیست زیرا تبعی در آن انجام نمی‌شود، عرضه نظریه‌ای جدید نیست اما تصحیح را می‌توان در دسته تحقیق قرار داد.)
 ۹. مطالعه برای تدوین متون آموزش (فن نویسندگی، روش تحقیق و ...)
 ۱۰. ترجمه یک اثر و برگردان به زبانهای مختلف با تسلط به ادبیات زبان مبدأ و مقصد
 ۱۱. تحقیق میدانی: روی پدیده‌های عینی است در حالی که تحقیق اسنادی روی متون علمی است. حتی برای مفاهیم انتزاعی باید حجم نمونه آن روی پدیده‌های عینی بررسی شود.
- باید توجه داشته باشیم که مطالعات یادرونی رشته‌ای یا میان‌رشته‌ای است (مباحث مرتبط به یک علم یا مباحث دو یا چند علم)

۷. راه‌های دستیابی به اطلاعات

۱. حواس

مراحل کار در تحقیقات تجربی:

انتخاب مسئله - مطالعه منابع ← ساماندهی فرضیه یا فرضیه‌های تحقیق ←

تعریف عملیاتی متغیرها ← تعیین جامعه آماری ← مشخص ساختن ابزار اندازه‌گیری متغیرها ←

تهیه و تنظیم طرح آزمایشی ← اجرای طرح آزمایشی با رعایت مراحل پیشین ← اجرای طرح اصلی ← تجزیه و تحلیل

یافته‌ها ← تهیه و ارائه گزارش پژوهشی

۲. عقل

۳. عرفان و شهود

۴. وحی و الهام

۵. پژوهش‌های مستند به گواهی دیگران (مکتوب و گفتاری)

۸. بایسته‌های نگارش پایان‌نامه

۱. نیازشناسی موضوعی (پاسخ به نیازها واقعی مخاطبان در عرصه نظری یا عملی)

۲. روش‌شناسی: یک فرایند نظام‌مند برای یافتن راه حل مسئله یا پاسخ یک پرسش

۳. جامع‌نگری و ژرف‌اندیشی (پرداختن به ابعاد مختلف مسئله، برقراری ارتباط و انسجام منطقی، تجزیه و تحلیل

براساس نظریات مختلف) و منبع‌شناسی و پیشینه‌شناسی و آگاهی از پایگاه‌های اطلاعاتی و نتایج نوشتاری (کتاب،

مقاله، پایان‌نامه) و الکترونیکی

۴. توجه به سؤالات (هر تحقیق پاسخ به یک سؤال اصلی و سؤالات فرعی که برگرفته از سؤال اصلی است)

۵. بهره‌گیری از ادبیات علمی و مناسب (ادبیات روان و اصطلاحات علمی همان رشته تحصیلی)

۶. تناسب پژوهش با توانمندی و علائق و تخصص پژوهنده (تیسینی، توصیفی، ترجمه‌ای، تصحیح)

۹. رویکردها در تدوین پایان‌نامه

(متن محور، مسئله محور، مشکل محور، موضوع محور)

مسئله محوری: فعالیتی جست و جو گرانه بر اساس یک روش علمی منطقی، نظریه و فرضیه و پیش فرض و ارائه نتایج در

قالب علمی برای پاسخ به یک سؤال یا سؤال‌های خاص (مانند: زبان قرآن چه زبانی است، عرفی است یا فرا عرفی)

۱۰. فرایند کلی یک پژوهش مسئله محور

مواجهه فعال با مشکل ← تبدیل مشکل به مسئله ← طرح سؤال اصلی و فرعی ← تدوین فرضیه یا پاسخ حدسی محقق به سؤال اصلی ← آزمون فرضیه ← نظریه یا پاسخ نهایی محقق به فرضیه و مسئله تحقیق. موضوع محوری: بیشتر برای آموزش و اطلاع رسانی با رویکرد ترویجی است و کمتر به تولید علم می انجامد متن محوری: در مورد ترجمه، تصحیح یا تحشیه و... است.

۱۱. نیازهای اولیه در پایان نامه نویسی

- تقدم آموزش کافی بر پژوهش (برای آشنایی با نظریه‌ها، روش، ابزارها و مبانی آن علم و مهارت روش (مهارت‌های نرم افزارانه - مهارت‌های سخت افزارانه)
- اخذ رویکرد در بکارگیری روش‌ها (تطبیقی، تحلیلی، تجربی و... میان رشته‌ای)
- مآخذشناسی، تشکیل پرونده علمی، یادداشت برداری و تحلیل یادداشت‌ها)

۱۲. گام‌های اساسی در مطالعه‌های کتابخانه‌ای برای پایان نامه نویسی

- الف: تشکیل پرونده علمی: جستجوی کامل ← اعتبارسنجی دقیق ← تهیه منابع ←
- ب: چینش تاریخی: ترتیب تاریخی ← یادداشت برداری از منابع ← رعایت تمرکز - ترتیب تاریخی - اختصارنویسی و ایجاز
- ج: سنجش و تحلیل داده‌ها: پردازش اطلاعات ← تکمیل آدرس و استناد ← تدبر در یادداشت‌ها ← یادداشت کردن تحلیل ذهنی ← بازنویسی و اصلاح و تکمیل یادداشت

ب) فرایند تحقیق

پژوهش: فرایند حل مسأله است.
محقق ← برای پاسخ به مسئله پژوهشی ← نیاز به نقشه تحقیقاتی دارد.

۱۳. اجزای نقشه تحقیقاتی

برنامه ریزی ← الگوی کلی و فراگیر که ابتدا با کمک ذهن با تامل و تدبیر طراحی می شود ۲. در برنامه تعیین زمان اجرا مهم است.

(در برنامه ریزی یکی از عناصر اصلی عنصر زمان است بنابراین تعیین زمان نگارش مهم است.)
فواید زمان بندی:

۱. تأثیر روانی در انجام به هنگام تحقیق
۲. ارزیابی میزان پیشرفت و پیش بینی ادامه کار برای مراحل گردآوری، تدبیر و اندیشه ورزی

ساختار ← صورت بندی و شاکله کار

استراتژی پژوهش

در استراتژی: سیاست و روش ها و چگونگی گردآوری اطلاعات و تحلیل داده ها برای دست یابی به هدف مشخص می شود .

۱۴. فرایند تحقیق

۱. طراحی نقشه و طرح ← طراحی نقشه و طرح پژوهشی

۲. تهیه مواد اولیه و ابزارهای مناسب ← گردآوری اطلاعات و پردازش آنها

۳. ساختن بنا ← تدوین گزارش

طرح پژوهشی ← اجرای پروژه تحقیقاتی ← گزارش تحقیق (پایان نامه، مقاله یا کتاب)

برای اثربخشی و کام یابی در پایان نامه ← باید نقشه پژوهش از خلاقیت، ابتکار و دقت کافی برخوردار باشد.

تبر برای قطع درخت ← ۶ ساعت وقت برای تیزسازی تیغه ← یک ساعت برش

نوآوری و ابتکار و طرح نو
ادبیات علمی مناسب
روش مندی ساختاری و مقبول

مشخصه های طرح

- یک: انتخاب پیشنهاد موضوع
- دو: تهیه طرح اجمالی
- سه: تهیه طرح تحقیق
- چهار: جمع آوری اطلاعات با مطالعه و تتبع
- پنج: ترکیب و تدوین مطالب با رعایت قواعد علمی و نگارشی
- شش: تدوین، مطالب در قالب رسمی یک پژوهش (پایان نامه، مقاله، گزارش و...)

فرآیند و مراحل دست یابی به طرح مقبول

مراحل تحقیق

الف) در متن پژوهی

- ❖ انتخاب متن
- ❖ معرفی متن
- ❖ تعیین ریزموضوع
- ❖ تحدید ریزموضوع
- ❖ گردآوری متن (در صورت پراکندگی)
- ❖ تنظیم متن (در صورت نیاز)
- ❖ اندیشه ورزی بر متن
- ❖ نگارش

ب) در مسئله پژوهشی

- ❖ انتخاب مسئله
- ❖ بیان مسئله
- ❖ تعیین ریزمسائل
- ❖ تحدید ریزمسائل
- ❖ بیان نظریه
- ❖ بیان فرضیه
- ❖ گردآوری مطالب
- ❖ تدبر، تحلیل و استنتاج

گام اول

تهیه طرح اجمالی

اول: انتخاب مسئله و موارد مربوط به آن

الف: انتخاب مسئله تحقیق

- ۱) آیا این موضوع ارزش تحقیق دارد؟
- ۲) آیا من توانایی لازم برای انجام تحقیق (مورد نظر) را دارم؟
- ۳) آیا منابع و اطلاعات کافی درباره این پژوهش در دسترس است؟
- ۴) آیا میل و علاقه‌ای به انجام این تحقیق دارم؟
- ۵) آیا می‌توان استادی متخصص و کارآمد در این رابطه پیدا کرد؟

ب: راه‌های انتخاب مسئله

- ۱) بهره‌گیری از دانش و تجارب شخصی
- ۲) کنجکاوی از طریق اطلاعات رسانه‌ها
- ۳) تمایل برای حل یک مسئله
- ۴) مشاوره با متخصصان
- ۵) مراجعه به منابع و مقاله‌های تخصصی
- ۶) مراجعه به منابع الکترونیکی و محیط‌های مجازی
- ۷) انتهای پایان نامه (نتیجه‌گیری و ارایه پیشنهادات)

ج: بایسته‌های انتخاب مسئله

- ۱) پرهیز از تکرار و موازی کاری
- ۲) صراحت و شفافیت موضوع

- ۳) سودمندی و نتیجه بخش بودن
- ۴) مهم بودن مسئله تحقیق، نو بودن
- ۵) مطابق علاقه مندی و ذوق
- ۶) بهره مندی از آموزش و توانمندی لازم (متناسب بودن، توانایی، دانش و مهارت و تخصص پژوهشگر)
- ۷) فراهم بودن منابع اطلاعات برای انجام تحقیق
- ۸) پیش بینی موانع و محدودیتها
- ۹) توجه به عمق و دامنه مسئله
- ۱۰) ساختار مند بودن
- ۱۱) گرایش به مسائل مستحدثه
- ۱۲) مسأله محوری و پرهیز از کلی نگری
- ۱۳) استنادپذیری و کفایت منابع
- ۱۴) قابل تحقیق بودن در زمانبندی خاص
- ۱۵) اولویت بخشی به مطالعات زنان
- ۱۶) امکان دست یابی به استاد راهنمای متخصص
- ۱۷) کاربردی بودن و پاسخگویی به حل یک مسئله پژوهشی
- ۱۸) گرایش به سوی شبهات و ابهامات
- ۱۹) تبیین باورهای شیعی
- ۲۰) به چالش کشیدن عقاید انحرافی (شبهه وارد کردن به مخالفان)

د) ظرافت های عنوان تحقیق

۱. شناختی دقیق و روشن از حوزه موضوع تحقیق در عین داشتن صراحت، قاطعیت، اختصار و همچنین خالی از ابهام و پیچیدگی
۲. نظم و ترتیب و کاربرد صحیح کلمات
۳. ترجیح واقع گرایی بر آرمان گرایی
۴. آگاهی از حدس ها و سؤال های که در مورد موضوع پیش می آید.

۵. کوتاه ، گویا و صریح و درست ساخت
۶. جامع و مانع و متناسب با جهت گیری پایان نامه و روشهای اخذ شده ، اگر روش تبیینی است نمی توان عنوان تحلیلی بر ... نوشت.

هـ: تحدید و ریز کردن مسئله

برای تحدید موضوع به مشکل و تبدیل مشکل به مسئله توجه به نکات زیر ضروری است:
برای مثال: تجلی عرفان در ادب پارسی موضوع کلی است در سه مرحله آن را ریز می کنیم:

- شعر ← غزل ← غزل در آثار حافظ
- در موضوع: بررسی و تحلیل آموزش در ایران و جهان

- مقاطع نامشخص
- بعد آموزشی نامعین
- افت تحصیلی، حجم دروس
- لوازم کمک آموزشی
- کدام دوره منظور است؟
- منظور از جهان؟
- کدام کشورهاست؟

در موضوع: تاریخ تمدن اسلامی

- کدام دوره تاریخی؟
- کدام یک از حکومت های اسلامی؟
- در کدام کشور؟
- کدام مسئله؟

پیوند تاریخ و حدیث

- حدیث اهل سنت یا شیعه؟
- منظور از تاریخ، کدام ادوار؟

نکته مهم:

- با تجزیه یک مشکل به ابعاد آن می توان به مسائل دست یافت؛ برای نمونه تاثیر فهم حدیثی بر فهم تاریخی

و: تبدیل موضوع به و سپس تبدیل مشکل به مسئله

- ۱- بیکاری (مشکل) جذب نشدن فارغ التحصیلان در بازار کار (مسئله)
پاسخ حدسی: نا هماهنگی بین مهارت فارغ التحصیلان و نیاز بازار کار وجود دارد. (موضوع اشتغال)
- ۲- طلاق یک مشکل مسئله آن عدم تحمل و بردباری. (موضوع ازدواج)
پاسخ حدسی: شتابزدگی و عدم تحمل سختی ها عامل ازدیاد طلاق است.
- ۳- آیا مسئله برخوردار از متغیرها است و امکان تعریف عملیات آنها وجود دارد؟
پاسخ حدسی: آیا مسئله، قابلیت فرضیه سازی دارد؟

ز: تنظیم سؤالات

- مسئله: توده ای از سوال های بی پاسخ با توجه به واقعیت های موجود و خلاء معرفتی نسبت به آن است اما :
- همه سوالات قابلیت تحقیق ندارد بلکه اولویت، تازگی و در پاسخ آن نقش دارد.
- تعیین سؤال اصلی و فرعی با کمک عنوان مسئله بسیار حایز اهمیت است (سؤالات فرعی را می توان از سؤال اصلی طراحی کرد که منشأ فصول و گفتارها قرار می گیرند)

ح: تعیین هدف از انجام مسئله پژوهی (بنیادی ، توسعه ای یا کاربردی)

آیا مسئله برای:

- ۱) تدوین یک نظریه است (بنیادی)
- ۲) عمومیت و گسترش دانش روش ها و نظریه علمی است (توسعه ای)
- ۳) پاسخ گویی به نیازهای جامعه است (کاربردی)

ط: آشنائی با اقسام مسئله

فقهی، کلامی، فلسفی، قرآنی، روایی، تفسیری، تاریخی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصاد یا بینا رشته‌ای (درون رشته‌ای است یا میان رشته‌ای)

ی: اشتباهات احتمالی در مسئله شناسی

- ۱) شتاب زدگی در انتخاب مسئله
- ۲) انتخاب روش قبل از مطالعه منابع مرتبط
- ۳) تعریف کلی مسئله بدون شکافتن ابعاد آن
- ۴) انتخاب مسئله بدون مطالعه منابع مرتبط با موضوع برای تشخیص نوآمدی مسئله مورد بررسی

ک: معرفی برخی از مسائل پژوهشی (کلان پروژه‌ها و مسائل آن)

۱. کلان پروژه (فقه حکومتی)
در حوزه اقتصاد، فرهنگ، حقوق، سیاست، امور بین الملل، نظامی، انتظامی، خانواده
۲. سبک زندگی (شیوه زیست فردی و رفتار اجتماعی)
چگونه زیستن در خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، آشپزی، نظافت، نوع لباس، الگوی مصرف، نوع خوراک، نوع تفریحات و خط و زبان، کسب و کار، فعالیت سیاسی، ورزش، رفتار با والدین، اداره و...
۳. مسائلی از کلان پروژه مهدویت
 ۱. انتظار فرج
 ۲. نشانه‌های ظهور
 ۳. قیام مهدی (عج)
 ۴. دولت جهانی
 ۵. عدالت گستری
 ۶. جهان پس از ظهور
 ۷. آثار و برکات ظهور

۸. رفتار و سیرت مهدی (عج)
۹. ملاقات با مهدی (عج)
۱۰. مدعیان دروغین
۱۱. نواب عام
۱۲. نواب خاص
۱۳. غیبت و فلسفه آن
۱۴. عرضه اعمال
۱۵. نجات بخشی در ادیان (مقایسه‌ای)
۱۶. پایان عالم
۱۷. دجال
۱۸. بازماندگان امویان
۱۹. موعود در یهود
۲۰. موعود در مسیحیت
۲۱. موعود از نگاه هندوها
۲۲. موعود از نگاه بودا
۲۳. زنده کردن مردگان
۲۴. نابودی اهریمن
۲۵. گسترش دین و اخلاق
۲۶. رشد علمی در عصر مهدوی (عج)
۲۷. قضاوت و داوری
۲۸. سرداران مهدی (عج)

۲۹. خصوصیات یاران مهدی (عج)

۳۰. وظایف منتظران

و ...

ل: مراحل آماده سازی طرح تحقیق

۱. تحدید مسئله و تعیین ابعاد و چارچوب تحقیق و زوایای نا کاویده با بررسی آثار دیگران؛

۲. منبع شناسی و پیشینه شناسی

برای تهیه طرح اجمالی (که متأسفانه انجام نمی شود و پایان نامه نویسان تنها بصورت ذهنی طرح را تکمیل و از این رو با اشکالات فاحش مانند غیر علمی بودن ، تکرار و موازی کاری و روبرو می شوند ، از آخرین تحقیق در باره موضوع خود بی اطلاعند بویژه از نشریات تخصصی ؛ از روشهای تحقیق بکار گرفته شده در میراث پیشینیان غیر مطلعند و به نوعی خود را با تساهل و مداهنه در تبارشناسی مسئله زیر سؤال می برند. بنابراین قبل از تدوین طرح اجمالی باید قبل از هر چیز مروری در پیشینه تحقیق داشته باشند و با آثار دیگران آشنا و تفاوت کار خود را با دیگران دریابند و کار را از جایی شروع کنند که دیگران به آنجا رسیده اند نه تکرار مکررات و صرف وقت و عمر گرانبها؛

۳. تعیین روش تحقیق ، چه در گردآوری اطلاعات و چه در پردازش اطلاعات و همچنین با آشنایی با متغیرها و روشهای تحقیقی که پیشینیان در موارد مشابه انجام داده اند و دست یابی به چارچوب تئوریک و نظریه تحقیق جهت فهم شبکه ارتباطی بین متغیرها برای تشکیل فرضیه.

۴. تعیین زمانبندی تحقیق با توجه به کفایت منابع یا عدم آن و دسترسی به اسناد ؛ اساتید و ...

۵. نگارش طرح اجمالی با اطمینان و اتقان کار و دفاع علمی از آن با اطلاعات کافی (طی این مراحل برای نوشتن طرح اجمالی از ضروریات بوده و نادیده گرفتن هر کدام به همان اندازه به کیفیت تحقیق آسیب می رساند. (طلاب ارجمند به هیچوجه بدون داشتن اطلاعات کافی در کتابها، پایان نامه ها، مقالات بصورت جستجوی کتابخانه ای و فضای مجازی و نرم افزاری اقدام به نوشتن طرح اجمالی ننمایند و جایگاه علمی خود را از ابتدا مخدوش نسازند)

م: کاربرد اجمالی پیشنهاد موضوع پایان نامه

واحد حوزوی:

شهرستان:

استان:

نام و نام خانوادگی:	نام پدر:	ش طلبگی:	گرایش:
تعداد واحدهای گذرانده:	تلفن ثابت:	تلفن همراه:	نام و نام خانوادگی:
آدرس:			
پست الکترونیک:			تعداد واحدهای گذرانده:

آدرس:

۱. عنوان پیشنهادی: (کوتاه و مختصر بودن (بدون واژه مترادف)، درست ساخت، هماهنگی با جهت گیری پژوهش، خالی از هر گونه ابهام لفظی و معنایی) پست الکترونیک:

۲. مفاهیم و متغیرها: (متغیرها عناصر تشکیل دهنده فرضیه هستند که با توجه به چارچوب نظری، عنوان و عناصر تشکیل دهنده تحقیق بدست می آید، این واژه ها برای فرضیه سازی هم کاربرد دارد. متغیرها می توانند وابسته، مستقل، تعدیل گر و مداخله گر و ... باشند.

۳. بیان مسئله: (شامل: چیستی و تعریف مسئله (تشریح حدود و ابعاد مسئله (و مشخص کردن نوع مسئله از حیث تربیتی، اخلاقی، فلسفی و...)) و همچنین رویکرد مورد توجه در پژوهش حاضر با تکیه بر سؤال اصلی و فرعی با صورت بندی دقیق و منطقی و نه به صورت سؤالی و طرح سؤالات بلکه به صورت غیر مستقیم و مفهومی

۴. اهمیت و ضرورت تحقیق: (علت انتخاب یا چرایی انجام این تحقیق با نقد مستدل پیشینه تحقیق و ضرورت پرداخت آن به شکل جدید، علت انجام آن در این مقطع زمانی، چه مشکل یا مسئله ای را حل می کند و چه تأثیری در پیشبرد علوم دارد (تأمین کدام هدف: بنیادی، کاربردی یا توسعه ای))

.....
.....
.....

۵. سؤال اصلی: (طوری سؤال طراحی شود که پاسخ سؤال اصلی از قبل مشخص نباشد و ابهام داشته باشد تا زمینه بررسی فراهم شود. چگونگی انجام تحقیق باید با طرح سؤالات روشن شود و کل تحقیق در مسیر پاسخگویی به سؤالات هدایت شود).

.....
.....
.....

۱-۵ سؤال های فرعی: (از سؤال اصلی اخذ می شوند و محور فصول و گفتارها قرار می گیرند)

.....
.....
.....

۶. فرضیه تحقیق: (فرضیه پاسخ حدسی و اولیه به سؤال اصلی با جمله خبری است، تعداد فرضیه به تعداد مسئله وابسته است، برخی فرضیه های فرعی نیز قابل طرح است.)

.....
.....
.....

۷. پیشینه شناسی تحقیق: (به منظور برقراری ارتباط منطقی میان اطلاعات پژوهش های پیشین با مسئله تحقیق و تشخیص تکراری نبودن و زاویه جدید داشتن مسئله مورد بررسی)

۸. روش تحقیق: (در روش تحقیق به روش جمع آوری (اسنادی یا میدانی) و روش پردازش اطلاعات (تبیینی، توصیفی، تحلیلی، تطبیقی، انتزاعی و ...) اشاره می شود).

.....

.....

سوابق علمی، تحقیقاتی طلبه در خصوص موضوع پیشنهادی:

.....

.....

نظر استاد راهنمای پیشنهادی:

اینجانب: با موضوع محقق با عنوان موافق هستم.

امضاء

نظر استاد مشاور پیشنهادی:

اینجانب: با موضوع محقق با عنوان موافق هستم.

امضاء

گام دوم

آماده سازی طرح تفصیلی تحقیق (پس از تصویب طرح اجمالی)

ارکان طرح تحقیق

- ۱- عنوان فارسی/انگلیسی
- ۲- کلید واژه (واژگان کلیدی)
- ۳- بیان مسئله و تعیین قلمرو آن
- ۴- ضرورت تحقیق
- ۵- پیشینه تحقیق
- ۶- سؤال‌های تحقیق
- ۷- چارچوب نظری و فرضیه تحقیق
- ۸- روش تحقیق
- ۹- زمان بندی
- ۱۰- موانع و محدودیت‌های تحقیق
- ۱۱- ساختار و فصل‌ها
- ۱۲- منابع

(۱) عنوان: بازنمایی مسئله تحقیق با واژگان کوتاه، ساده، صریح، جامع و مانع

- حفظ عنوان مصوب مگر با تغییر مراجع مصوب
- مشیر بودن به مسئله
- رسایی و صراحت
- ساختارمندی (درست ساخت)
- کوتاه بودن
- بدیع و نبودن و مبتکرانه
- هماهنگی با جهت گیری پژوهش
- خالی از هرگونه ابهام لفظی و معنایی
- بدور از ابهام، لغزگونی

آسیب شناسی برخی از عناوین

- جایگاه و تأثیر امور دینی در عصر صفوی ← جایگاه دین در عصر صفوی
- بررسی انگیزه های ورود به حوزه و ارائه راهکار در ایجاد و استمرار انگیزه های مطلوب (که جای تامل دارد)

- برخی از احکام دفاعی اسلام ← ایهام دارد و سبب اهمال می شود.
از اضافه کردن عبارت‌هایی مانند [درآمدی بر - آشنایی با - نظری نو - سیری در - گذری به] باید پرهیز کرد.

۲) کلید واژه

- راهنمای نکته های مهم در طرح است.
- کلید واژه می تواند، ترکیب وصفی، اضافی و یا متضاد باشد.
- کلید واژه گاهی از عنوان، زمانی از فصول و گفتارها و به صورت مستقیم و لفظی یا غیر لفظی و مفهومی دریافت می شود.
- در تبیین محتوا و ماهیت موضوع نقش دارد.
- کلید واژه نادرست ← حاکی از ناتوانی محقق و تصور ناقص وی از تحقیق است .
- استاندارد کلید واژه ها: سه تا هشت کلمه است.
- کلید‌هایی از جنس واژه‌اند، مانند: تبرک، توسل، رجعت و ...

۳) بیان مسئله

(در بیان مسئله: به چستی نوع و حدود و ابعاد آن (فقهی- کلامی، سیاسی، اجتماعی و...) و سوالات اصلی و فرعی بصورت غیر مستقیم و غیر سوالی بایان روشن می پردازیم.

- تشریح ابعاد و حدود آن
- تعیین قلمرو و محدوده تحقیق (تعیین دقیق چارچوب ها) با صورت بندی دقیق و منطقی
- تعبیری درست ساخت و با صورت بندی دقیق و منطقی
- شمردن پرسش‌ها به صورت مفهومی نه سؤالی
- تعیین مسائل نظری و عملی: ۱- نظری: شکاف معرفتی ۲- عملی: شکاف بین وضع موجود و مطلوب را پر می کند.
- توجه به حل مسئله نه در مقیاس مشخص بلکه در قیاس علمی و قابل پاسخ

۴) اهمیت و ضرورت تحقیق

این مسئله چرا باید انجام شود، چرا باید در این مقطع انجام شود، چه مشکلی را حل می کند و چه تأثیری در پیشبرد علوم

ودست یابی به هدف دارد. (بنیادی، توسعه‌ای یا کاربردی)

ذکر اهمیت تحقیق در زمینه‌های مختلف ۱. از حیث نظری: می‌تواند دیدگاهی جدید و خلاقانه داشته باشد ۲. باعث تبیین یا تکامل نظریه شود ۳. یا از جهت کاربرد و بکارگیری یک نظریه در عرصه عمل مفید فایده است.

۵) پیشینه‌شناسی و فواید آن

۱. برقراری ارتباط منطقی میان اطلاعات پژوهش‌های پیشین با مسئله تحقیق
۲. یافتن اطلاعات نو و تغییر صورت بندی ذهنی محقق
۳. دست‌یابی به چارچوب نظری یا تجربی برای مسئله تحقیق
۴. آشنایی با روش‌های تحقیق در مطالعات گذشته
۵. استفاده از تجارب دیگران و میراث مکتوب
۶. جلوگیری از تکرار بدون دلیل تحقیق‌های گذشته
۷. آشنایی با منابع، مستندات و محققان پیش‌کسوت

پژوهشگر جست‌وجوی خود را با منابع مرتبط‌تر با موضوع، البته معتبرتر و اصیل‌تر دنبال می‌کند و تنها به فکر توالی نقل‌قول‌ها نیست بلکه هدفش تلفیق مطالب، نقد و تفسیر درباره‌ی دانش موجود در مسئله مورد بررسی است و به ترتیب تاریخی منابع نیز توجه دارد.
برای دست‌یابی به این هدف:

۱. انتخاب منابع اطلاعاتی مرتبط با مسئله تحقیق مورد توجه است بنابراین، به منابع مستقیم و تخصصی مراجعه می‌شود در صورت مراجعه به منابع عمومی و مرجع جلد و باب آنها ذکر شود.
۲. پرهیز از بیان مطالب به دست آمده به طور جداگانه بدون داشتن ارتباط با یکدیگر
۳. تنظیم مطالب به طور سامان‌دهی شده همراه با روند منطقی
۴. ارائه نتایج مطالعات گذشته و نقد آنها

باید توجه داشت که نیافتن به معنای وجود ندارد نیست بلکه باید در نگارش و گزارش پیشینه‌شناسی دقت لازم را

معمول داشت و به صورت زیر حاصل جستجو در منابع را با دقت و وسواس گزارش کرد:

- در این موضوع هیچ نوع کاری انجام نشده است.
- در این موضوع مطالعه‌هایی وجود ندارد.
- در این مسئله، مطالعه نظام مندی وجود ندارد.
- در این مسئله مطالعه نظام مندی منتشر نشده است.

۷) سؤال‌های تحقیق

• سؤال اصلی ← اصل و منشاء شکل‌گیری پژوهش است ← از عنوان اصلی استخراج می‌شود و انشایی کردن عنوان پایان است.

- سؤال اصلی ناظر به اهداف اصلی و سؤال فرعی ناظر به اهداف فرعی است
- سؤال به گونه‌ای طرح شود که پاسخ آن متوقف بر انجام تحقیق باشد. (پاسخ سؤال روشن و ابتدایی نباشد)
- پاسخ سؤال یک مشکل مهم و یا یک مسئله را حل کند.
- سؤال صریح، شفاف و گویا باشد و از الفاظی که مشترک لفظی اند استفاده نکنند.

برای عنوان: اهداف حکومت دینی حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)

سؤال اصلی: اهداف حکومت دینی حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) چیست؟

سؤال‌های فرعی: این سؤال‌ها برگرفته از سؤال اصلی است و بر پایه آنها عناوین فصول و مباحث اصلی ریخته می‌شود و با پاسخ‌گویی به آنها زمینه‌ی پاسخ به سؤال اصلی فراهم می‌آید. برای مثال:

۱. موانع دستیابی به اهداف کدامند؟

۲. کدامیک از اهداف عقیدتی، سیاسی، اجتماعی، اخلاقی از اهمیت بیشتری برخوردارند؟

۳. چگونه می‌توان به این اهداف دست یافت؟

سؤال اصلی ناظر به هدف اصلی و سؤال فرعی ناظر به اهداف فرعی است برای مثال در مسئله: عوامل و راه‌های دستیابی به کوثر گرائی یا تکاثر گرائی،

هدف اصلی: بررسی عوامل و راه‌های دست‌یابی

اهداف فرعی: آشنایی با ویژگی‌ها، ابعاد و پی‌آمدها و آثار کوثر گرائی و تکاثر طلبی است.

۷) چارچوب نظری و فرضیه^۱

- بیان مسئله تنها از گستردگی کار جلوگیری می کند. اما برای تدبیر و هدایت آن، باید آن را تبدیل به فرضیه یا فرضیه‌هایی کرد.
 - بدون فرضیه محقق سرگردان است.
 - چگونگی انجام تحقیق را فرضیه روشن می کند (چگونگی) همانطور که مسئله، وظیفه محقق را روشن می کند که (چه کاری) انجام می دهد
 - فرضیه باید تحقیق پذیر و آزمون پذیر باشد. (آزمون تحلیلی، تفسیری یا ...)
 - فرضیه پاسخ حدسی و اولیه محقق به مسئله ای است که نیاز به آزمون و بررسی دارد.
 - هرگزاره در دست آزمون، فرضیه نام دارد
 - فرضیه بیان حدسی و فرضی در مورد ارتباط احتمالی دو یا چند متغیر است. (این حدسیات به طور منطقی از نظریه‌ها برمی آید و نظریه را به سوی درگیر شدن با واقعیت‌ها سوق می دهد میتواند با الفاظی چون بنظر می رسد، گمان می رود، احتمال داده می شود و ... نیز ترکیب بندی شود).
 - فرضیه همیشه به صورت یک جمله خبری بیان می شود. فرضیه‌های تحقیق باید در جمله خبری، درست ساخت و با زبانی دقیق و بدون هرگونه ابهام بیان شود.
 - فرضیه‌ها تابع مسائل تحقیق اند اگر مسائل تحقیق سه تا باشند. برای آن سه فرضیه می آورند، گاهی هم به فرضیه‌های فرعی ناظر به سوالات فرعی می پردازند.
- جمله "نبی معصوم است"، صلاحیت طرح به عنوان یک فرضیه را ندارد بلکه این فرضیه باید با ساختار منطقی مانند: نبی در حین نبی بودن (نه پیش از آن) از انجام گناهان عمدی، آگاهانه و کبیره مصون است.
- یا: نبی همیشه (پیش و پس از نبوت) از هرگونه خطا و گناه (آگاهانه، ناآگاهانه، صغیره، کبیره، عمدی و غیرعمدی) مصون است.
- برای مسئله: ترابط فضای فرهنگی خانواده با پوشش‌های ناهنجار، فرضیه‌های اصلی و فرعی زیر مورد توجه است:
- + فرضیه اصلی: فضای فرهنگی خانواده‌گی در گرایش به بد حجابی و بد پوششی به میزان قابل توجهی اثر گذار است

۱. درباره چارچوب نظری به کتاب اصول و مهارت‌های پایان نامه نویسی و رموز پژوهشگری مراجعه نمایید.

فرضیه فرعی :

۱. رشد فرد گرایی در محاسبات خانوادگی در گسترش الگوهای پوششی و رفتار ناهنجار به میزان قابل توجهی تاثیر گذار است.
۲. حاکم نبودن فضای فرهنگ دینی و معنویت در خانواده در گسترش الگوهای پوششی و رفتار ناهنجار به میزان قابل توجهی تاثیر گذار است...
۳. رواج تجمل گرایی و مد گرایی در خانواده در گسترش الگوهای پوششی و رفتار ناهنجار به میزان قابل توجهی تاثیر گذار است.
۴. حضور گسترده رسانه‌های رقیب فراملی و ماهواره و اینترنت در خانواده در گسترش الگوهای پوششی و رفتار ناهنجار به میزان قابل توجهی تاثیر گذار است.

ویژگی‌های فرضیه علمی

منابع شکل دهی فرضیه‌ها

۱. چارچوب نظری
۲. صورت بندی ذهنی محقق
۳. مشاهده مستقیم
۴. رایزنی با محققان پیش کسوت

- سادگی
- آزمون پذیری برای تشخیص درستی یا نادرستی آن
- دامنه داری (دامنه شمول آن متغیرهای دخیل و کنترل را پوشش دهد)
- توانایی پیش بینی کردن رابطه دو یا چند پدیده یا متغیر را داشته باشد
- عملی بودن و توجه به زمان و اقتصاد برای اجرایی کردن آن

انواع فرضیه‌ها

۱. فرضیه جهت دار: محقق در پاسخ به پرسش طراحی شده، امیدوار به تأیید است. این فرضیه در اندیشه و باور پژوهشگر است و تأیید و یا رد آن به همین باور مربوط است.
- تحقیقاتی که در حیطه توصیف، تصحیح، تحشیه و مانند آن انجام می‌گیرد نیاز به فرضیه ندارد. فرضیه در تحقیقات تحلیلی، علمی و همبستگی لازم است.
- فرضیه ← بین شغل و گرایش به مصرف مواد مخدر رابطه وجود دارد.

فرضیه جهت‌دار ← شاغل بودن فرد، گرایش او را به مواد مخدر را کاهش می‌دهد (یا افزایش می‌دهد)
فرضیه جهت‌دار یک دامنه ← با افزایش بدحجابی، میزان طلاق در جامعه افزایش می‌یابد (جهت آن مشخص است و یک سویه
(

فرضیه جهت‌دار دو دامنه ← بین بدحجابی زنان و طلاق در جامعه ایران رابطه وجود دارد (رابطه دوطرفه است و جهتی را
مشخص نمی‌کند).

فرضیه‌های دیگر:

فرضیه صفر (خنثی): فرضیه‌ای که محقق امیدوار به عدم تأیید آن است و اگر رد شد منجر به تأیید فرضیه پژوهش می‌شود.
مانند: گرایش به مواد مخدر در میان افراد شاغل و غیرشاغل برابر است

یا بین شغل و گرایش به مواد مخدر رابطه‌ای وجود ندارد.

در صورت رد فرضیه صفر، فرضیه مختار اثبات می‌شود.

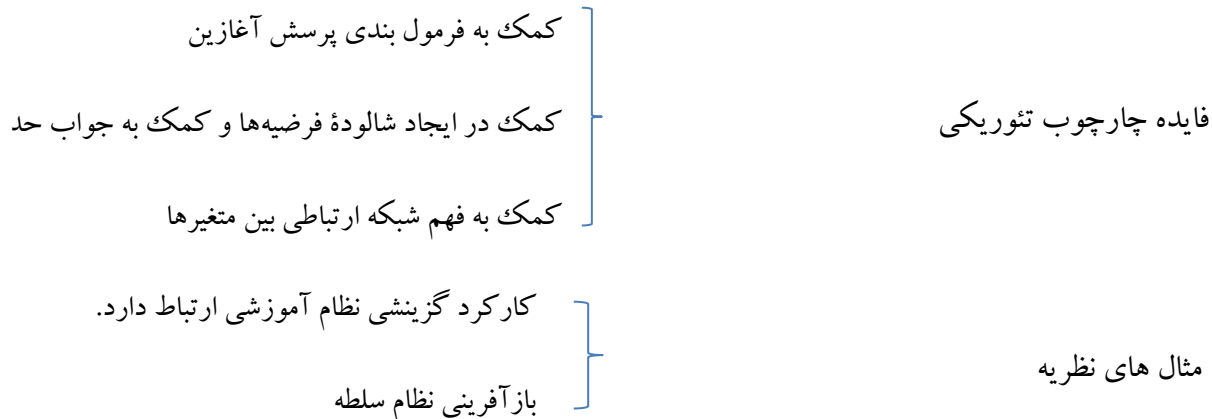
فرضیه رابطه‌ای: بین خلاقیت و هوش رابطه وجود دارد با افزایش هوش، خلاقیت هم افزایش می‌یابد.
فرضیه تفاوتی: زنان و مردان در زمینه جرئت با هم متفاوتند.

فرضیه تفاوتی برای موضوعات دو سویه مانند تفاوت خطابات آیات مکی و مدنی در بیان آیات و
مانند آن کاربرد دارد.

۷-۱. چهارچوب نظری: به رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته که تصور می‌شود در حل یک مسئله دخیلند، می‌پردازند. این
نظریه در ساخت فرضیه و تکمیل درک پژوهشگر مؤثر است. وبه فهم شبکه ارتباطی بین متغیرها کمک می‌کند و همچنین در
فرضیه‌سازی که ناظر به تئوری می‌باشد.

اساساً چارچوب نظری پایه‌ای است که تمام تحقیق بر آن تکیه دارد.

محقق برای انجام تحقیق ← ابتدا مسئله شناسی ← بعد شناخت متغیرها ← فهم شبکه‌ها ارتباطی بین متغیرها برای ایجاد فرضیه
براساس چهارچوب تئوریک ← بنابراین چارچوب تئوریک به چگونگی ارتباط بین متغیرها توجه دارد.

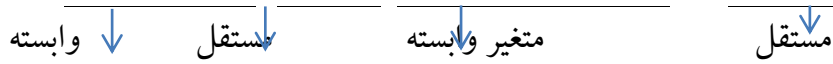
۷-۲. متغیرها: از عناصر تحقیق است که می‌تواند تغییر مقداری داشته باشد و ارزش‌های عددی متفاوتی را بپذیرد. در تحقیق‌های تحلیلی و علی کاربرد فراوان دارد.

- متغیر ایده اصلی تحقیق است که می‌تواند تغییرپذیر باشد.

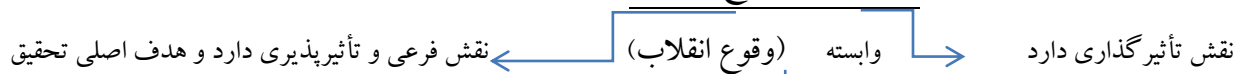
انواع متغیرها:

۱. متغیر وابسته: هدف محقق پیش‌بینی تغییر در آن است و محقق به تعیین مقدار و اندازه‌گیری این متغیر و متغیرهای دیگری که روی همین تأثیر می‌گذارند، علاقه‌مند است. (به دست آوردن مقدار تأثیر متغیر وابسته از متغیرهای تأثیر گذار مستقل)

مانند: قدرت ریسک‌پذیری کارکنان برای پویایی فرهنگ سازمانی یا اضطراب و موفقیت تحصیلی

مهدویت و وقوع انقلاب

است.

(مانند مهدویت) مستقل

۲. متغیر مستقل: عاملی که تأثیر گذار است یک ویژگی محیطی یا اجتماعی است که با انتخاب و دستکاری در آن،

مقادیری را می‌پذیرد تا تأثیرش بر روی متغیر دیگر مشاهده شود، در حقیقت دارای نقش اصلی در تأثیرگذاری است. ارائه یک محصول جدید به بازار بر قیمت سهام اثرگذار است.

مستقل وابسته

۳. متغیر تعدیل‌گر: تأثیر فراوانی بر رابطه بین متغیر مستقل و وابسته دارد و حضور آن ممکن است رابطه آن‌ها را تغییر

دهد: نقش تشویق مالی بر انگیزه کارکنان برای ایجاد رضایت

رضایت → ازدیاد انگیزه → تشویق مالی (تعدیل، میانه، واسطه‌ای)

وابسته مستقل تعدیل‌گر

۴.

○ متغیر مستقل: سطح تحصیلات

○ متغیر وابسته: میزان بهره‌وری

○ متغیر تعدیل‌گر: جنسیت مدیران

سطح تحصیلات کارکنان در سازمان‌هایی با مدیریت زنان، کمتر از سازمان‌هایی با مدیریت مردان، میزان بهره‌وری را پیش

بینی می‌کند

۵. مداخله‌گر: مدیران وظیفه شناس مقرراتی در برابر مدیران بی توجه به مقررات،

کارآیی مدیران: کارآیی مدیرانی که وظیفه خود را برپایه مقررات انجام می‌دهند بیش از کارآیی مدیرانی است که توجه

کمتری به مقررات دارند

متغیر وابسته: کارآیی مدیران

متغیر مستقل: مدیران وظیفه شناس مقرراتی

متغیر مداخله‌گر: شخصیت مدیران (متغیر مداخله‌گر) که در رابطه با متغیر مستقل و وابسته اثرگذار است.

۶. متغیر مداخله‌گر کنترل: نقش والدین در کاهش یا افزایش اضطراب برای موفقیت تحصیلی

(موفقیت تحصیلی) وابسته

(اضطراب) مستقل

(نقش والدین) مداخله‌گر

❖ تعریف متغیرها در طرح پژوهش

متغیرها در طرح پژوهش باید تعریف روشن، دقیق و گویایی از مفهوم یا متغیرهای دخیل ارائه شود، تا پژوهشگر براساس آن به مسئله مورد بررسی بپردازد.

تعریف:

نظری : روشن و صریح و بدون ابهام
نوجوانی: مرحله گذر از کودکی به بزرگسالی که فرد عهده دار نقش جدید می شود.
عملیاتی : تبدیل مفاهیم انتزاعی به متغیرهای قابل سنجش و اندازه گیری

۸) روش تحقیق

تعریف روش: شیوه اندیشیدن درباره واقعیت و پدیده‌های اجتماعی، مجموعه‌ای از ترتیبات علمی با رویه‌ها و تکنیک‌هایی است برای گردآوری و تحقیق داده‌ها و دست‌یابی به نتایج به کار می رود.
علی علیه السلام: ایاک والکلام فیما لا تعرف طریقه و لا تعلم حقیقه (تصنیف غررالاحکم، ص ۲۱۰)
از سخن گفتن درباره کاری که روش آن را نمی‌شناسی و حقیقت آن را نمی‌دانی پرهیز رشته علمی در انتخاب نوع روش تحقیق مؤثر است:

۱. در تفسیر و علوم قرآن ← روش نقلی ← برای بررسی محتوای پیام سوره‌های قرآن و حدیث ← روش تحلیل محتوا
۲. در علوم عقلی (فلسفه کلام و منطق) ← روش عقلی
۳. در علوم نقلی (تاریخ اسلام و لغت) ← روش نقلی و تاریخی
۴. علوم انسانی مانند تربیتی و سیاسی ← تحقیق میدانی

آشنایی با روش کیفی

روش کیفی: داده‌های تحقیق در آن، شکل کمی و اماری به خود نمی‌گیرند؛ توصیف غیر کمی از موقعیت هاست، برای حوادث و گروه‌های کوچک اجتماعی است.

ویژگی روش کیفی

- 📌 وابستگی و اتکای فلسفی به رویکردهای ذهن‌گرا
- 📌 اتکا به داده‌های شفاهی - روایتی، گفتمانی و غیر عددی

- 🗑 در برگیری تحلیل های موضوعی، روایتی، نشانه شناختی و معنایی غیر آماری، ذهنیت درونی کنشگر
- 🗑 واقعیت ها براساس تجربه و تفسیر
- 🗑 اتکا بر تفسیر داده ها نه اندازه گیری کمی رفتارها
- 🗑 محقق هم بخشی از فرآیند تحقیق است و نوعی رابطه افقی و دوستانه با مدیران تحقیق و سوژه های مورد مطالعه دارد.
- 🗑 استفاده از منطق استدلال استقهای و استقرایی
- 🗑 استقرای محققان کیفی از سطح جزء (گردآوری داده ها) به سطح کل (الگوسازی و نظریه سازی) حرکت می کند
- 🗑 در منطق استدلالی استقهای ← به دیدگاه های بومی سوژه ها می پردازد و وارد دنیای ذهنی، نظام معنایی و میان ذهنیت های کنش گران می شود در ضمن استقرا، محقق به گردآوری داده ها می پردازد.

❖ ابزارگردآوری

۱. مشاهده ۲. مشارکت ۳. مصاحبه

❖ نمونه گیری

هدفمند ← (گزینش هدفمند و با معیار قابل دفاع) ← انتخاب از میان افراد مطلع و باشناخت کافی (مطلعین) ← برای نمونه: براساس گونه های سطح، مبتدی و خارج برای طلاب، نمونه ها گزینش می شوند

علت انتخاب این روش

۱. اعتقاد شخصی محقق بر پایه تجربیات تخصصی
۲. طبیعت مسئله مورد تحقیق (اعتماد)
۳. کسب شناخت از پدیده های کمترشناخته شده
۴. پرداختن به مسئله با نگاهی نو در جایی که تحقیقات کمی راهی به شناخت آن ندارند.

دست یابی به نظریه زمینه ای در روش کیفی

مستقیماً از داده هایی استخراج می شود که در جریان پژوهش ها به صورت منظم گردآوری شده، پژوهشگر از قبل با نظریه شروع نمی کند، کار را با واقعیت آغاز می کند بین داده ها و محقق رابطه متقابل وجود دارد. این نظریه های ساخته شده قابل اصلاح و تعدیل است. روش پژوهش در این نظریه ها استقرایی یا اکتشافی است

غایت بهره گیری از روش‌های مختلف

تجربی: تعمیم پیشنهادهای قبلی را دنبال می کند.

توصیفی: آنچه هست را توصیف می کند با تمرکز به زمان حال (چقدر، چه کسی، چه اتفاقی در حال رخ دادن است)

علی: رابطه علی و معلولی آنها مورد توجه قرار می گیرند، مانند: آراستگی و تأثیر آن در موفقیت مبلغ

تاریخی: در تاریخ و سیره، اهل بیت (ع) و حاکمان کاربرد دارد.

انتزاعی و مفهومی: تنها متفکران بزرگ به این نوع از تحقیق می پردازند.

روش جمع آوری اطلاعات، اسنادی (کتابخانه ای) یا میدانی است و

روش پردازش اطلاعات: تبیینی، تحلیلی، انتقادی (نقد و بررسی)، توصیفی، تطبیقی و ... است.

۹) زمان بندی

هم زمان کلی تحقیق و هم زمان بندی مربوط به هر بخش یا فصل را مشخص می کنیم.

نمونه جدول زمان بندی (تمرینی)^۱

برنامه زمانی در سال ۹۲												زمان بندی مراحل انجام کار	ردیف
اسفند	بهمن	دی	آذر	آبان	مهر	شهریور	مرداد	تیر	خرداد	اردیبهشت	فروردین		
												گردآوری اطلاعات ← با مطالعه و تتبع در پیشینه تحقیق	۱
												(پردازش اطلاعات) تبدیل یافته ها ← به اطلاعات ← و حذف زواید آنها و دسته بندی	۲
												تدوین گزارش تحقیق	۳
												ارزیابی استاد راهنما و مشاور	۴
												اصلاح و تدوین نهایی	۵
												ارایه و آمادگی برای دفاع	۶

۱. در صورت ارایه بخشی پایان نامه به استاد راهنما و مشاور جهت ارزیابی در جدول تغییراتی ایجاد خواهد شد.

۱۰) موانع تحقیق و محدودیت ها

محقق با بیان موانع، آینده‌نگری می‌کند و بروز مشکل در روند تحقق روشمند و عمیق را یادآور می‌شود.

- کمبود منابع علمی (کتاب‌ها) مجله‌های تخصصی، مدارک و اسناد
- کمبود منابع مالی (شخصی، سازمانی، کمک‌های دانشجویی)
- همکاری نکردن مسئولان (آماري)
- نبود سوابق تحقیقاتی
- ناهماهنگی اساتید یا فقدان آنها
- بروز متغیرهای ناخواسته
- کمبود زمان
- طبقه بندی منابع و عدم دسترسی به آنها
- مشکلات شخصی

محدودیت‌های احتمالی:

۱۱) ساختار و فصل‌های پژوهش

به منظور چارچوب بندی و ساماندهی تحقیق انجام شود.

منطق حاکم فصول بر و زیرفصل‌ها (گفتارها یا محورها بر اساس حروف ابجد مشخص می‌شود)

۱۲) منابع پژوهش

در انتهای تحقیق فهرستی از منابع و مآخذ می‌آورند. فواید این اقدام:

الف. تصویب کنندگان به قدرت تتبع و جستجوی پژوهشگری می‌برند.

ب. در صورت نیاوردن منبعی، اساتید ارزیاب مساعدت در تکمیل و معرفی منابع جدید و مکمل خواهند داشت. دقت کنیم که:

۱. منابع تخصصی باشد.

۲. منابع عام و کلی نباشد. اگر کتاب‌های مرجع یا دارای مجلدات فراوان است باید آن جلد یا بخش یا فصلی که مورد استفاده است، آدرس دهی شود نه به طور کلی.

توجه داشته باشیم برخی منابع مستقیماً به مسئله ما مرتبط است و برخی دیگر غیر مستقیم اند و تنها قسمتی از آن مربوط به تحقیق است باید بیاید پس کلی گویی نشود.

نمونه طرح تحقیق (۱)

(۱) عنوان

۱. راهبرها تبلیغی در جهانی سازی فرهنگ اسلامی

۲. نقش مهدویت در پیروزی انقلاب اسلامی

(۲) کلید واژه

راهبرد، جهانی شدن، جهان سازی، فرهنگ، فرهنگ اسلامی، تبلیغ، تبلیغ دینی، مهدویت، انقلاب اسلامی، نظریه‌های مهدوی، راهبران انقلاب، مدینه فاضله

(۳) بیان مسئله و تعیین قلمرو تحقیق

(تعریف مسئله) جهانی شدن فرایندی است که براساس آن همه مردم جهان در یک جامعه واحد و فراگیر جهانی با هم پیوند می‌خورند و جهانی سازی اسلامی یعنی نشر دین اسلام در تمام گوشه‌های جهان و وارد شدن بیشترین تعداد ممکن از انسان‌ها به پذیرش دین اسلامی از روی اختیار.

اسلام دین جهانی و خاتم است و ظرفیت و جامعیت لازم را برای پاسخگویی به نیازهای اعصار و امصار را دارد. اینک که ارتباط تنگاتنگ بین فرهنگ و تمدن‌ها و تعامل جدی میان آنها فراهم شده است مسئله جهانی سازی مورد توجه مدعیان مدیریت جهان قرار گرفته است. در این تحقیق برآنیم تا ابزارها و روش‌های تبلیغی برای ترویج فرهنگ اسلامی بازگو و مشخص شود که چه راهکارها و شیوه‌های تبلیغی - ارتباطی در اسلام وجود دارد تا تا جهانی سازی فرهنگ اسلامی را تحقق بخشد.

(۴) اهمیت و ضرورت تحقیق

(تبیین ارزش تحقیق و اهمیت آن، انگیزه و چرایی انتخاب و هدف آن)

اینک محیط جهانی به محیطی فشرده و در هم تنیده و دهکده‌ای جهانی مبدل شده و نظریه‌پردازان از این فرصت در راستای انتقال فرهنگ خود با انواع ترندها و ابزارها بهره می‌گیرند، اسلام که دینی جامع و سرشار از آموزه‌های غنی برای سعادت فرد و جامعه است، باید از این فرصت ایجاد شده در معرفی و آگاهی دادن آموزه‌های اسلامی با بهره‌گیری از فنون، ابزارهای تبلیغی و استفاده از تکنولوژی رسانه‌ای مدد بگیرد در این راستا شایسته است تا از انواع روشها و ابزارهای تبلیغی که در عرصه دینی کاربرد دارد بهره گرفته شود تا قالبی جذاب برای انتقال مفاهیم متعالی مکتب اسلام فراهم آید. این پژوهش در این مسیر گام برمی‌دارد و در پی معرفی ابزارها و چگونگی بهره‌گیری از آنها برای جهانی سازی مکتب ناب محمدی (ص) به صورت

کاربردی، می باشد.

۵) پیشینه تحقیق

مفهوم جهانی شدن در گذر زمان از نگاه مکاتب مورد توجه قرار می گیرد و روش های ترویجی و ابزارهای نوین تبلیغ فرهنگی مورد توجه قرار می گیرد.

کتاب های فراوانی همچون، اسلام و جهانی شدن تروجمه فقه العولمه آیت الله شیرازی، اسلام و جهانی شدن، دکتر عماد افروغ، اسلام و جهانی شدن یوسف قرضاوی، جهانی شدن مهدوی، جهانی سازی غربی، حکیمی، چشم اندازهای جهانی، آنتونی گیدنز و ...

۶) سؤال اصلی شیوه های تبلیغی - ارتباطی جهانی سازی در فرهنگ اسلامی چیست؟

سؤال فرعی:

۱. جهانی شدن چه معنایی دارد؟
۲. جهانی سازی غربی و اسلامی چیست؟
۳. فرهنگ و فرهنگ اسلامی چیست؟
۴. تهدیدها و فرصت ها برای جهانی سازی فرهنگ اسلامی کدام است؟
۵. راهکارها تبلیغی معصومین (علیهم السلام) چه بوده و از چه ابزارهایی استفاده می کردند؟
۶. شیوه ها و ابزارهای نوین تبلیغی کدامند؟

۷) چهارچوب نظری و فرضیه تحقیق

براساس چارچوب نظری، متغیرها و شبکه ارتباطی بین آنها مشخص و سؤالات و فرضیه ساماندهی می شود.

نظریه آقای حکیمی: سرانجام در یک دگرگونی الهی و تحول مردمی، انسان ها به یگانگی و برادری دست خواهند یافت و به یکپارچگی و وحدت در مرام، باور و یکسانی نظام حقوقی و اقتصادی خواهند رسید و زیر یک نظام و حکومت واحد الهی به سر می برند.

فرضیه: ضرورت جهانی سازی اسلامی با توجه به رهنمود آیات و روایات و سیره عملی مسلمین در طول اعصار بر کسی پوشیده نیست. (براساس روایات ارشاد و هدایت، اجرای احکام و حدود اسلامی)

پیش فرض: فرهنگ اسلامی، فرهنگی برای تمام بشریت و تأمین کننده نیاز آنها به علت جامعیت آن است. (پیش فرض، اموری ثابت و اثبات شده که از قبل، مقبولیت دارد)

پیش فرض: یافتن راه کارهای تحقق جهانی سازی از لوازم دست یابی به آن است و این اتفاق به خودی خود رخ نخواهد داد.

روش تحقیق

روش جمع آوری اطلاعات اسنادی و میدانی، روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، توصیفی و تحلیلی و هدف توسعه‌ای است.

۸) زمان بندی تحقیق (برنامه‌ریزی برای انجام تحقیق در زمان مقرر و تقسیم زمان بندی کلی به چند مرحله مطالعه، جمع آوری اطلاعات تنظیم، پردازش، تدبیر، تحریر اولیه، تدوین نهایی)

۹) موانع و محدودیت‌های تحقیق (عدم دسترسی به منابع یا اساتید راهنما یا...)

برای مثال در حد کفایت منابع و مراجع لازم وجود دارد. تنها مانع، عدم همکاری بعضی از اندیشمندان در پاسخگویی به سؤالات است.

۱۰) ساختار و فصل‌ها براساس مقدمه، فصل یک: کلیات شامل دوگفتار: مباحث مقدماتی و مفهوم شناسی و فصول اصلی تحقیق و نتیجه گیری ساماندهی می شود.

۱۱) منابع

ذکر بعضی از منابع (کتابهای دست اول) و مأخذ (منابع تحقیقی جدید بویژه منبع تخصصی و مستقیم) و همچنین پایان نامه ها، مقالات و نرم افزارهای علمی (در صورت وجود) لازم است تا ارزیابان به قوت علمی و انجام پیش نیازهای تفحصی طلبه پی برده و در صورت لزوم خودشان منابعی را به آن بیافزایند.

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران
معاونت پژوهش
اداره گل سالانه ای امور پژوهشی و واحد های حوزوی

واحد حوزوی:.....

شهرستان:..... استان:.....

طرح تفصیلی پایان نامه سطح ۳

عنوان

آزادی عقیده و بیان از دیدگاه آیات و روایات

پژوهشگر

.....
(این طرح نامه به منظور نقادی آمده است.)

مشخصات طرح

(۱) تاریخ ارائه طرح:.....

(۲) تاریخ ارسال به کار گروه:.....

(۳) تاریخ پاسخگویی:.....

« ارائه ی طرح تفصیلی، حداکثر ۶ ماه پس از تصویب موضوع و تأیید اساتید راهنما و مشاور الزامی است.»

اطلاعات مربوط به نمونه طرح تحقیق:

① نوع تحقیق به دیده هدف:

بنیادی توسعه‌ای کاربردی فارسی عربی زبان تحقیق

(۱) عنوان

آزادی عقیده و بیان از دیدگاه آیات و روایات

(۲) واژگان کلیدی (کلید واژه)

ب - ۱) فارسی: آزادی - عقیده - بیان - ارتداد - جهاد - کتب ضاله

ب - ۲) عربی:

(۴) بیان مسأله و تعیین قلمرو آن:

(چستی مسئله، چارچوب و حدود آن و سوال اصلی آن با نیم نگاهی به سوال فرعی)

در ادبیات تخصصی موضوع به جنبه‌های عمومی مربوط به سه حوزه ارتداد، جهاد و کتب ضاله پرداخته شده است لیکن در هیچ یک از این موارد نسبت دقیق آزادی عقیده و آزادی بیان و نحوه تاثیر آن بر سه حوزه تخصصی ارتداد، جهاد و کتب ضاله پرداخته نشده است که به عنوان مسأله کلیدی برای تحدید قلمرو پژوهش انتخاب شده است.

(۴) اهمیت و ضرورت تحقیق:

اهمیت تحقیق با دیده هدف، چرا باید انجام، چرا در این مقطع و چه مشکلی را حل می کند در پیشبرد علوم چه نقشی دارد. انسان در همه‌ی اعصار و دورانها درباره‌ی آزادی اندیشیده، و برای دست یابی و دفاع از آن حتی از بذل جان نیز دریغ نورزیده است. آزادی در شاخه‌های متعددش مانند آزادی تفکر، عقیده، بیان، آزادی اجتماعات، انتخاب مسکن و... در زندگی بشر تأثیرگذار بلکه لازمه رشد و تکامل است. اما "آزادی عقیده" و "آزادی بیان" جایگاه ویژه‌ای دارد.

«آزادی عقیده» در زندگی بشر مفهوم خاصی ایجاد می کند و به او ارزش و اعتبار می بخشد.

آزادی عقیده در محدوده‌ی مجاز خود از ملزوماتی برخوردار است که مهمترین آنها «آزادی بیان عقیده» است، که ضرورت وجود آن امری انکارناپذیر است. اگر از فردی آزادی بیان سلب گردد در واقع هیچ نوع آزادی به او اعطا نگردیده است و بیشتر سخنانی که در رابطه با آزادی، بیان گردیده است. مبتنی بر اندیشه‌ی ماده محور غربی است. بسیاری از روشنفکران مسلمان نیز تحت تأثیر شعارهای طلایی اما تو خالی غربی، قرار گرفته اند و این تصور نموده اند که هر چه در باب آزادی هست، باید مبتنی بر عقاید و تئوریهای غربی سعادت و کمال انسان باشد، اما از این نکته غفلت نموده اند که شارع مقدس اسلام که از کوچکترین

اجزای زندگی بشری غفلت نورزیده است، درباره ی آزادی نیز راهکارها و دقایقی را وضع و بیان نموده است که آشنایی و اجرای دقیق آن - خصوصاً در عرصه عقیده و بیان- سبب رشد و کمال خواهد شد. آزادی عقیده از مباحث چالش برانگیز سالهای اخیر بوده است که مشخص نبودن حدود آن مساله را گاهی به معضل تبدیل کرده است در مباحث علمی باید ابتدا به تعریف و بیان مفاهیم پرداخته شود سپس از آنها در مسائل زندگی استفاده نمود آزادی عقیده هم استثناء نیست بسیاری از مسائل مشکلات پیشامده در تاریخ همین معلوم نبودن همین مطلب است یکی از مسائلی است که در مجامع علمی بویژه دانشجویی مورد بحث قرار می گیرد و چنین می پندارند که بعضی از آموزه های دینی با آزادی منافات دارد و همین امر ممکن است سبب دین گریزی شود.

۵) **پیشینه تحقیق:** بمنظور ۱. برقراری ارتباط بین مطالعات پیشینی و مسئله

۲. روش های تحقیق به کار گرفته شده

۳. اطلاعات نو، منابع مرتبط تر

۴. پرهیز از توالی نقل ها بلکه تلفیقی بین اطلاعات بدست آمده

۵. نیافتن دلیل نبودن نیست

باید دانست که:

بحث درباره موضوع آزادی و آزادی عقیده و بیان سابقه کهن دارد قرآن کریم رسالت پیامبر اسلام(ص) را آزاد سازی انسانها از یوغ بندگی می داند «و یصنع عنهم اسرهم و الاغلال التي كانت علیهم»- اعراف، آیه ۱۵۷ و آنچه از بار گردان و زنجیرها که بر گردنشان بود بر می دارد.

در این زمینه کتابهای مستقل محدودی وجود دارد و می توان گفت هنوز حق مطلب به خوبی ادا نشده است. هر چند کارهای خوبی انجام گرفته است اما جای خالی کار مستقل با این عنوان مشهود است.

۱- یکی از آثار منتشر شده در این باره « آزادی در فلسفه سیاسی اسلام» به قلم منصور میر احمدی است که بیشتر تکیه بر جنبه ی سیاسی و حکومتی آزادی داشته، چندان متعرض به آزادی عقیده و بیان نگشته است.

۲- کتاب «آزادی در قرآن» جناب آقای سید محمد علی ایازی که بحث مفصلی کرده و از ابعاد مختلف سخن گفته است. با بررسی جانبدارانه به نحو خاص به بحث های مربوط به آزادی پرداخته است که به جنبه حقیقت نمای تحقیق آسیب وارد کرده است.

۳- کتاب «آزادی عقل و ایمان» جناب آقای محمد سروش نیز بحث ها با مقدمات بسیار طولانی و وارد شدن به شاخه های نه

چندان لازم مطرح شده است که خواننده را از اصل مطلب دور می نماید هر چند در بررسی ها دقت بسیار خوبی انجام داده اند.

۴- از دیگر کتابهای تدوین شده در این زمینه کتاب «آزادی در فقه و حدود آن» تألیف جناب آقای قراملکی است که در آن نیز محور اصلی بحث فقه است و به آزادی در آن به صورت اشاره پرداخته شده است و بحث آنچنان تخصصی مطرح شده است که خواننده ی غیر متخصص چندان بهره ای از آن نمی برد.

۵- از مهمترین نویسندگان متأخر شهید مطهری است که نگاه بسیار زیبایی به این مسأله داشته، اما مطالب مورد نظرشان به طور پراکنده در کتب مختلف مانند سیره نبوی، جهاد و ... قرار گرفته است.

۶- آزادی در اسلام و غرب نویسنده سید حسین اسحاقی بررسی جدید و نگاه نویی به قضیه داشته اند اما جای خالی بعضی از مباحث در اثر مشهود است و رابطه بین تعریف آزادی و مباحث مربوط با کتب ضاله و حکم مرتد و ... به تمامی تبیین نشده است.

۶) سؤالات تحقیق

۱) سؤال اصلی: قرآن کریم چگونه آزادی عقیده و بیان را تبیین می کند؟

۲) سؤالات فرعی:

۱- آیا از نگاه قرآن و روایات انسان در پابندی به عقیده آزاد است؟ یا مجبور است عقیده خاصی داشته باشد؟

۲- آیا هر عقیده ای را می توان ابراز کرد و یا در گفتن نظرات محدودیتی است؟

۳- آیا آزادی عقیده با حکم جهاد ابتدایی قابل جمع است؟

۴- آیا آزادی عقیده با حکم مرتد همخوانی دارد؟

۵- آزادی بیان چیست؟

۶- آیا اسلام حدودی برای آزادی بیان قائل است؟ اگر هست چه حدودی؟

۷- آزادی بیان با حکم مخالفت با کتب ضاله چگونه قابل جمع است؟

۷) چهارچوب نظری و فرضیه تحقیق: (الگوی آغازین و پاسخهای احتمالی برای پرسشهای پژوهش که به صورت جملات خبری می آید)

چارچوب نظری پژوهش برگرفته از مدل نظری ساخته شده توسط پژوهشگر است مطالعات نظری، نویسندگان مطرح (به منظور ارتباط بین متغیرها و فهم شبکه ارتباطی بین آنها) و بنام در این زمینه همچون امام خمینی (۱۳۷۲)، قراملکی (۱۳۸۱)، محمد سروش (۱۳۸۱)، محمد حسین طباطبایی (۱۳۵۰) و به خصوص محمد حسین طباطبایی (۱۳۵۰) مبنای نظری پژوهش می باشد

مفاهیم ذکر شده توسط مطهری (۱۳۸۱) به عنوان هدایت کننده چار چوب نظری انتخاب و برگزیده شده است از این رو می توان به عنوان فرضیه اصلی پیش بینی کرد که از دیدگاه قرآن کریم آزادی عقیده و بیان در سه حوزه ارتداد ، جهاد و کتب ضاله منع (حرمت) قابل توضیح و جمع است قوانین مربوط به ارتداد ، جهاد و کتب ضاله نه تنها با آزادی منافات ندارد بلکه مویده زمینه ساز آن است.

فرضیه: در آموزه های اسلامی مؤیدات فراوانی مبنی بر آزادی عقیده و بیان وجود دارد.

۸ روش تحقیق

روش تحقیق تفسیری است که با تاکید بر متون و اسناد تخصصی انجام می پذیرد از این رو روش گرد آوری اطلاعات مطالعه کتابخانه ای و مشاهده اسناد است. این تحقیق به صورت توسعه ای برای رسیدن به حقایق بیشتر و کشف بهتر حقیقت انجام شده است. در این تحقیق به دنبال تحلیل علل و عوامل وقوع مسأله خاصی نبوده ایم و فقط به توصیف آنچه موجود بوده پرداخته ایم در نتیجه تحقیق از جهت تقسیم بندی بر اساس راهبردها به گروه تحقیقات توصیفی تعلق دارد.

۹ زمان بندی تحقیق (قلمرو زمانی تحقیق):

زمان بندی مورد نظر محقق به شرح ذیل می باشد که البته امکان دارد در فرایند عملی تغییراتی در آن ایجاد گردد:

۱. مطالعات اولیه ۱ ماه

۲. فیش برداری ۱ ماه

۳. تنظیم و ویرایش فیشها ۱ ماه

۴. تدوین ۲ ماه

۵. ویرایش ۱ ماه

۶. تایپ ۱ ماه

۷. تهیه فهرستها ۱ ماه

۸ موانع و محدودیت های تحقیق:

هر کار تحقیقی و پژوهشی که انجام می گیرد همواره با مشکلاتی مواجه است بیشتر راجع به جبر و اختیار (آزادی تکوینی) سخن رانده شده است و این مطلب را در حاشیه قرار داده است و گاهی برخی از اظهار نظرها نیز در حمایت از جریان سیاسی خاصی بیان

شده و سبب مشوه کردن نظر اسلام در مورد آزادی شده است پس بدست آوردن نظر صحیح اسلام در این زمینه مشکل می نماید که ما در صدد بیان آن هستیم.

محدودیت های قابل ذکر:

۱. کمبود منابع علمی

۲. کمبود منابع مالی

۳. استاد راهنما

۴. بروز متغیرهای ناخواست

۵. مشکلات شخصی

۶. عدم همکاری مسئولین

۱۱) ساختار و فصل های پژوهش نامه

(بخش ها و فصل ها و گفتارها با رعایت ترتیب منطقی و به تناسب پرسش های تحقیق)

مقدمه

کلیات:

۱. مباحث مقدماتی (چارچوب نظری)

۲. مفهوم شناسی

فصل یک: بررسی روابط آزادی عقیده با ارتداد، جهاد و کتب ضاله

گفتار اول: ترابط آزادی عقیده با ارتداد

گفتار دوم: ترابط آزادی عقیده با جهاد

گفتار سوم: ترابط آزادی عقیده با کتب ضاله

فصل دوم: ارتباط آزادی بیان با ارتداد، کتب ضاله و جهاد

گفتار اول: ارتباط آزادی بیان با ارتداد

گفتار دوم: ارتباط آزادی بیان با جهاد

گفتار سوم: ارتباط آزادی بیان با کتب ضاله

گفتار چهارم: پاسخ به برخی شبهات

نتیجه گیری و جمع بندی

منابع و مآخذ

۱۲) منابع پژوهش:

ردیف	عنوان (کتاب / مقاله)	نویسنده	مترجم	ناشر / محل نشر	سال / نوبت چاپ
۱	نهج البلاغه		محمد دشتی		
۲	«غرر الحکم و درر الکلم»	آمدی عبدالواحد بن محمد تمیمی	آقا جمال خوانساری	چاپ اول، ۱۳۶۱	چاپ اول، ۱۳۶۱
۳	«صحیفه نور»	امام خمینی		«تهران، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی»	چاپ اول، ۱۳۷۲ ش.
۴	«تفسیر بیضاوی»	الشیرازی الشافعی البیضاوی		موسسه تاریخ العربی بیروت.	
۵	«وسایل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه»	محمد بن الحسن حر عاملی		مکتبه الاسلامیه	۱۴۰۱. تهران
۶	«تحف العقول عن آل الرسول»	حسن بن علی بن حسین حرانی		انتشارات جامعه مدرسین	چاپ دوم، قم ۱۳۶۳.
۷	«حریه الاعتقاد فی القرآن الکریم»	عبدالرحمان خلیلی		نشر مرکز ثقافی العربی	بیروت چاپ اول
۸	«تفسیر البیان»	ابوالقاسم خویی،	سید جعفر حسینی	دار الثقلین، قم	چاپ اول، ۱۳۸۳.
۹	«مصباح الفقاهه»	ابوالقاسم خویی		چاپ علمیه قم	چاپ پنجم، ۱۳۹۵
۱۰	«روض الجنان»	ابوالفتح رازی		شرکت تضامنی	چاپ دوم

شهریور ۱۳۲۱.	علمی				
بی تا	بی جا		راغب اصفهانی	«معجم مفردات الفاظ القرآن»	۱۱
چاپ اول، فروردین ۱۳۵۷	دفتر نشر معارف اسلامی قم	دکتر محمود رضا افتخارزاده	مصطفی رافعی،	«اسلام؛ حقوق و آزادیهای اساسی انسان»	۱۲
تهران، بی تا.	دریا	ترجمه منوچهر کیا	ژان ژاک رسو،	«قرارداد اجتماعی»	۱۳
	بیروت، دارالفکر.		مشهور رشید رضا، مجد،	«تفسیر القرآن الحکیم»، به تفسیر المنار،	۱۴
	بیروت، المعرفه		محمود زمخشری خوارزمی	«الکشاف عن حقایق التنزیل و...»	۱۵
تهران، ۱۳۲۱ ش	شرکت ایران	احمد مهذب	لوتروپ ستوردارد	«امروز مسلمین یا عالم نو اسلام.»	۱۶
چاپ اول، ۱۳۸۱.	دبیرخانه مجلس خبرگان رهبری		محمد سروش	«آزادی عقل و ایمان»	۱۷
چاپ پنجم، ۱۳۸۶.ه. ۱۹۶۷م	دارالمیاه. التراث العربی، بیروت -		سید قطب	«فی ظلال القرآن»	۱۸
۱۴۰۱/ق ۱۹۸۱.م.	بیروت، صعب		ابوجعفر محمد بن علی بن الحسین صدوق	«من لایحضره الفقیه»	۱۹
چاپ اول ۱۳۸۰	دفتر نشر فرهنگ اسلامی		مجید صفا تاج	«سیمای آزادی در اندیشه ی اسلامی»،	۲۰
تهران، ۱۳۵۰، ق(۲۰ جلدی).	دار الاسلامیه		سید محمد حسین طباطبایی	«المیزان فی تفسیر القرآن»	۲۱
چاپ اول ۱۴۱۷، ۱۹۹۷	واحد فرهنگ و ارتباطات اسلامی موسسه نشر		فضل بن حسن طبرسی	«مجمع البیان لعلوم القرآن»	۲۲

	الهدی				
۲۳	«جوامع الجامع»	فضل بن حسن طبرسی	دارالآضواء بیروت لبنان	چاپ اول، ۱۹۸۵/هـ ۱۴۰۵م	
۲۴	«التبیان فی تفسیر القرآن»	محمد بن حسن طوسی	بیروت، دارالحیاء التمرث العربی	بی تا.	
۲۵	«بررسیهای اسلامی»	محمد حسین طباطبایی	هجرت	چاپ اول، قم ۱۳۶۱.	
۲۶	«مبانی منهاج العالمین»	سید تقی طباطبایی قمی	تهران، صدوق	۱۳۷۶.	
۲۷	«احتجاج»	ابوعلی فضل بن حسن طبرسی	قم، انتشارات دانشگاه عالی قم	چاپ اول، ۱۳۷۰.	
۲۸	«تفسیر شریف صافی»	ملا محمد محسن فیض کاشانی	جمعی از فضلاء با نظارت استاد عقیقی بخشایشی	چاپ، دوم پائیز ۸۶.	
۲۹	«آزادی در فقه و حدود آن»	محمد حسن قدران قراملکی	بوستان کتاب قم	نوبت اول، ۱۳۸۲	
۳۰	«قاموس قرآن»	سید علی اکبر قریشی	دارالکتاب اسلامیه تهران	چاپ اول، ۱۳۵۲ ش	
۳۱	«تحلیل نوین آزادی»	موریس کرنستون	جلال الدین اعلم سپهر	تهران، انتشارات ۱۳۵۹.	
۳۲	«تمدن اسلام و عرب»	گوستاولوبون	محمد تقی فخرداعی گیلانی	انتشارات مطبوعاتی علی اکبر علمی، چهارم ۱۳۳۴ ش.	
۳۳	«بحار الانوار»	محمد باقر مجلسی	بیروت، موسسه الوفاء	چاپ دوم ۱۴۰۳، ه.ق	
۳۴	«انسان کامل»	مرتضی مطهری	انتشارات صدرا	بی تا.	
۳۵	«آشنایی با قرآن»	مرتضی مطهری	انتشارات صدرا	چاپ چهاردهم، شهریور ۱۳۸۱	

۳۶	«مجموعه آثار»	مرتضی مطهری	صدرای، تهران،	چاپ اول، اسفند، ۱۳۸۳
۳۷	«یادداشتهای استاد»	مرتضی مطهری	صدرای، تهران	چاپ اول، اسفند، ۱۳۸۳.
۳۸	«گفتارهای معنوی»	مرتضی مطهری	صدرای، تهران	چاپ اول، ۱۳۶۱.
۳۹	«جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام»	محمد حسن نجفی	کتابفروشی اسلامیه،	ناشر چاپ دوم، ۱۳۶۶.
۴۰	«حیاه محمد زندگانی محمد»	محمد حسین هیکل	ابوالقاسم پاینده	انتشارات چاپ هشتم، ۱۳۵۷.

- ۱- مجتهد شبستری محمد؛ «آزادی، عقل، ایمان»، مجله ایران فردا، ش ۲۷.
- ۲- کریم پور قراملکی، علی، «نگاهی به نظریه آزادی انتخاب دین»، مجله رواق اندیشه، شماره ۴۰.
- ۳- فضل الله سید محمد حسین؛ «آزادی و دموکراسی»، مجله علوم سیاسی، زمستان ۷۷.
- ۴- شمسایی، محمد حسین: «آزادی در نظام حکومتی اسلام»، اندیشه حوزه سال پنجم، شماره ۴.
- ۵- دژکام، «علی نگاهی دین مدارانه به آزادی» مجله اندیشه ی حوزه، سال پنجم.
- ۶- خامنه ای، سید علی؛ «آزادی از نظر اسلام و غرب»، مجله اندیشه حوزه، سال چهارم، شماره ۲.
- ۷- خالص، عبدالسلام، «امام خمینی و مشکلات کنونی جهان اسلام»، مترجم سیمین نقاش، از کتاب اندیشه امام خمینی در نگاه اندیشمندان جهان، کوثر، تهران، ۱۳۸۶.
- ۸- حداد عادل، غلامعلی: «عبودیت و آزادیهای بشری»، اندیشه ی حوزه، سال پنجم، شماره ۴.
- ۹- اسحاقی، سید حسین؛ «آزادی معنوی در اسلام»، مجله رواق اندیشه، شماره ۲۷.
- ۱۰- اسحاقی، سید حسین؛ «آزادی عقیده در اسلام»، مجله رواق اندیشه ی، ش ۲۹.

گام سوم

جمع آوری اطلاعات (مطالعه، تتبع و گردآوری)

(۱) مراجعه به انواع منابع و مأخذ

منابع دست اول و مرجع که به آن منابع می‌گویند. مأخذ: منابع تحقیقی، مستدل و مستند که بیشتر به وسیله محققان معاصر نوشته شده است.

(۲) راه‌های دستیابی به منابع

الف) پرسش از اهل فن، کتابهای مرجع، کتاب شناخت‌ها، برگه‌دانها
ب) (فهرست‌سازی منابع با استفاده از کتابخانه‌ها)

کتاب‌شناسی‌ها، مأخذ متون (کتابنامه در آخر هر کتاب) سایت‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی (نرم‌افزاری و شبکه‌ای) نورلایب، نورمگز، گوگل با ظرفیت موضوع‌یابی، باشگاه اندیشه ترویجی، ایران میت (iranmeet)، سایت قائمیه اصفهان (اسلامی)، کتابخانه مجازی ایران (irpdf.com)، کتاب و مقاله مشاوره با متخصصان و استادان، کتابداران، اهل تجربه، دائرةالمعارف‌ها، برگه‌های موضوعی کتابخانه‌های عمومی و تخصصی، کتاب‌شناسی اختصاصی، مجلات تخصصی، تازه‌های نشر، پایان‌نامه‌ها، نرم‌افزارهای علوم اسلامی شامل: (لغت‌نامه‌ها، آیات فهرست‌سازی، کتاب‌شناسی، حاشیه‌نویسی، علامت‌گذاری، نمایه‌زنی و ...) عقاید و معارف اسلام، فقه و اصول، احکام و مناسک، دعا و زیارت، تاریخ اسلامی، اخلاق و عرفان، منطق فلسفه و کلام، رجال و تراجم، فرهنگ و ادب، حقوق و سیاست، جغرافیا و پزشکی و پژوهش لغت‌نامه، نرم‌افزارهای چند موضوعی (بینا رشته‌ای)، قاموس النور: ۴۰ کتاب لغت‌نامه ۲۱۴ جلد، جامع الاحادیث تفسیر و علوم قرآن، گنجینه روایات، دانش‌نامه علوی.

۳) ویژگی های منابع

- تناسب مطالب منبع با موضوع تحقیق
- دست اول بودن
- چاپ جدید با اضافات و تجدیدنظر
- تازگی مطالب
- وجود معیارهای علمی (آمار، ارقام، جداول، نمودارها)
- داشتن فهرست‌های موضوعی، اعلام، نمایه‌ها
- دقت نویسنده منبع در ارجاع و استنادها
- برخورداری از ادبیات روان
- اعتبار و شهرت و مقبولیت نویسنده در مجامع علمی و عمومی
- مرتبط بودن بیشترین بخش منبع با موضوع تحقیق
- مشحون از نقد و بررسی دیدگاه‌ها
- اصالت منبع ← شناخت مؤلف و صحت انتساب به او و مصون از جعل و تحریف
- شهرت علمی مؤلف
- قدمت (دست اول بودن)
- جامعیت (حاوی دیدگاه‌های مختلف اعم از موافق و مخالف)
- وثاقت (صداقت و امانت داری محقق)
- اتقان محتوا (قوت تحلیل و استدلال)
- نوآوری و داشتن دیدگاهی نو و دانشی جدید

۴) فواید مطالعه در منابع و مآخذ برای سامان دهی تحقیق و گرد آوری اطلاعات:

- جلوگیری از تکرار و موازی کاری
- آشنایی با آخرین تحقیقات بر روی موضوع

نگاه شدید انتقادی نسبت به منبع با توجه به:

۱. آیا بخشی از این تحقیقات با ریزموضوع تحقیق ما ارتباط دارد یا ندارد؟

۲. چه بخشی با وجود ارتباط، با اتقان و تنقیح کافی نیامده است.

۵) چگونه یادداشت برداری

فیش برداری

- مستقیم (برداشت کلی و جزئی) {با گیومه مشخص و مستند می کنیم}
- غیر مستقیم: نقل به معنا (مفهوم یا مضمون) ذکر آدرس با درج نقل به مضمون در انتهای آن
- تلخیص: مستقیم و غیرمستقیم (ذکر آدرس با درج تلخیص در انتهای آن

۶) گردآوری اطلاعات

- گردآوری و تتبع: مراجعه به کتابخانه‌ها و نرم افزارها یا مصاحبه و پیمایش (مشاهده، پرسش نامه)، دسته بندی اطلاعات
- در مرحله گردآوری و تتبع بهتر است به جای پرداختن به کلیات به ریز موضوعات بپردازیم.
- در مطالعه ریز موضوع به نکات زیر توجه کنیم:

الف: فواید تعیین ریز موضوع

- ابعاد و محدوده تحقیق را مشخص می کند.
 - محقق را از حاشیه روی باز می دارد.
 - در تنظیم زمان بندی مؤثر است.
 - در ارزیابی پیشرفت تحقیق، به عنوان معیار عمل می کند
- ب: آشنایی با ریز موضوع (ریز موضوع یابی)
- ریز موضوع کلی ← مصادیق
 - ریز موضوع کل ← اجزاء
 - ریز موضوع مصادیق ← افراد
 - ریز موضوع واقعه: عوامل پدیدآورنده، مراحل وقوع و آثار آن
 - ریز موضوع نظریه: مبانی و اصول، ادله مؤیده، شبهات و ایرادات

ج: آشنایی با ریز موضوع، در پژوهش‌های متن محور

- مقابله تصحیح
- استخراج مآخذ
- استدراک مطالب
- شرح اعلام
- توضیح الفاظ غریب
- شرح عبارات مجمل و مغلق

د: آشنایی با ریز موضوع ها در ترجمه و برگردان

- گردآوری
- نمایه سازی
- شرح حال مؤلف
- شرح و اعتبار نسخه‌ها
- اهمیت و آدرس آنها
- نقد

ه: تحدید ریز موضوع ها به منظور:

۱. تحدید و انتخاب ریز موضوع‌ها

- بررسی شده‌ها
- مشخص کردن ریز موضوع هایی که دارای نتایج علمی و کاربردی نیستند.
- ریز موضوع هایی که عدم توان محقق
- عدم مجال در پرداخت آنهاست
- مورد علاقه نبودن محقق
- نداشتن منابع کافی برای تکمیل آنها
- حذف ریز موضوعات اضافی

مرتب سازی به لحاظ منطقی و تاریخی

۲: تنظیم ریز موضوع

گام چهارم

تدوین یافته ها در قالب رسمی یک پژوهش

مراحل نگارش

مقدمات

- چرک نویس ← بدون وسواس
- بازبینی ← تدبیر، مرور و ویرایش
- پاک نویس ← انجام اصلاحات

بازنویسی

۱. تحریر اولیه متن با کمک فیش ها باتدبیر و اندیشه ورزی
۲. ارزیابی یافته ها و بازخوانی آن (اصلاح و بازنویسی متن، تجزیه و تحلیل و توجه به علائم سجاوندی و نشانه گذاری
۳. تنظیم مقدمات، فهرست ها، عنوان بندی (کوتاه، زیبا، برانگیزاننده و جذاب) گویا، رسا، خوش آهنگ
۴. تهیه فهرست (منابع و مآخذ)

الف: تدوین و نگارش پایان نامه

فرایند تحقیق در پایان نامه ها

- ۱- گردآوری داده ها و یافته ها
- ۲- تبدیل یافته ها و داده ها به اطلاعات (کنار گذاشتن مطالب بی اساس و غیر مستند)
- ۳- پردازش اطلاعات (تدوین)

ساختار پایان نامه

(۱) عنوان پایان نامه

یک: انتظار فراتر یا کمتر از مسئله مورد بررسی ایجاد نکند.

دو: استفاده از واژه‌ها و تعابیر دقیق و جامع و مانع بودن آن

سه: کوتاه و مختصر بودن (بدون واژه‌های مترادف)

چهار: سلاست و بلاغت

پنج: غیر سؤالی بودن

شش: متناسب بودن با روش تحقیق (تبیینی، تحلیلی، تطبیقی و ...)

هفت: پرهیز از الفاظ ادیبانه و شاعرانه، چندپهلوی نبودن

هشت: نداشتن کلمات زاید

۲) صفحه‌های آغازین

۱- اهدا ← اهلیت و شایستگی هدیه را داشته باشد و افراط و تفریط نشود.

۲- سپاسگزاری ← اشخاص حقیقی و حقوقی

۳- حق معنوی ← استاد راهنما + محقق + مؤسسه

۳) چکیده

۱- جست و جوی الکترونیکی را ممکن می‌سازد.

۲- صرفه جویی در وقت خواننده به عنوان رعایت یک اصل اخلاقی

۳- آئینه تمام‌نمای پژوهش (مسئله، سوال اصلی، روش، نظرات مختلف، نظر انتخابی و ادله، یافته و نتیجه)

۴- زبان علمی و نتایج تحقیق (از زبان و قلم پژوهشگر نه نقل قول، ترجیحاً فعل ماضی باشد)

۵- سیصد کلمه حجم چکیده

۶- از طریق مطالعه فهرست مطالب، مقدمه و نتایج، پس از نگارش متن پژوهش نوشته می‌شود.

۷- از بیان خطابی، مثال و توضیح مفاهیم پرهیز می‌شود.

📌 چکیده باید به موارد زیر پاسخ دهد اگر ناتوان بود چکیده ناقص محسوب می‌شود:

(۱) مسئله چیست؟

- ۲) سوال اصلی کدام است؟
- ۳) با چه روشی به آن پرداخته شده؟
- ۴) نظرهای مختلف درباره آن چه بوده است؟
- ۵) نظر انتخابی کدام است و چگونه به اثبات رسیده؟
- ۶) اعلام نتیجه و هدف نهایی (به چه نتیجه و هدفی رسیده اید؟)

توصیه‌هایی در مورد چکیده نویسی

- چکیده ترجیحاً با فعل ماضی نوشته شود چون پس از اتمام تحقیق آن را می‌نویسیم پس تحقیق انجام شده و باید با فعل ماضی گزارش شود.
- چکیده از طریق مطالعه فهرست مطالب، مقدمه و نتایج نهایی نوشته می‌شود.

فواید چکیده نویسی

- جستجوی الکترونیکی را میسر می‌سازد برای کسانی که امکان دیدن همه اثر برای آنان وجود ندارد.
- ارتباط سریع‌تر با خواننده برقرار می‌سازد.
- صرفه جویی در وقت خواننده و تصمیم برای مراجعه به اصل مقاله به خود وی وامی‌سپارد.

آسیب‌های چکیده نویسی

- تبدیل چکیده به طرح مسأله
- تبدیل چکیده به فهرست
- ارجاع به مآخذ
- بیان خطابی (ادبیات رساله شعار گونه، گزاف گویی، خطابه نباشد)
- استفاده از نقل و قول

۳:۱: کلید واژه

کلیدواژه کلماتی برآمده از متن، کلیدواژه در حکم موضوعات جزئی و نمایه یک متن علمی، متناسب با عنوان فصول و

گفتارهاست. کلید واژه، کلید گشایش و باز کردن روزنه تحقیق بروی جوینده است پس با قرار دادن خود بجای جستجوگر ببینید آیا با این واژه می توان از دنیای واژگانی سریع و راحت به مقاله شما رهنمون شود یا جز حیرانی و انباشت اطلاعات مربوط و نامربوط و کلی چیزی برای جوینده ندارد پس با انتخاب صریح ترین و مرتبط ترین کلمات کوتاهترین راه را برای رسیدن به تحقیقتان به آنان نشان دهید. کلمه ای مثل جایگاه، مقدمه و.... کلید واژه نیستند بازدن آنها هزاران متن حاضر می شود!

(۴) فهرست مطالب

برای دستیابی به مطالب و محتواست که به دور از افراط و تفریط برای برقراری ارتباط آسان با خواننده نوشته می شود.

فهرست شامل فهرست‌های: {اجمالی - تفصیلی - جدول‌ها - نمودارها - تصاویر - علائم اختصاری} است که برخی در اول و بعضی در انتهای پایان نامه می آید

(۵) مقدمه

فاصله بین مسئله و دست یابی به نتیجه را با چه نقشه راهی خواهید پیمود بنابراین پس از تبیین مسئله و بیان ضرورت و اهمیت مسئله و تعیین روش به طور مختصر، مشخص میکنیم که قبلا چه کارهایی درباره آن انجام شده و اینک در صدد دست یابی به چه هدفی و برای پاسخگویی به کدامین سوالات هستید.

نقشه راه تان برای رسیدن به هدف چیست و ساختار منطقی حاکم بر فصول پژوهش چگونه بنا نهاده شده است. نه اینکه دوباره فهرست نویسی شود بلکه منطبق حاکم بر فهرست‌ها نوشته شود.

(۶) کلیات

شامل دو محور یا گفتار:

الف- مباحث کلی، مقدماتی و پیش نیازها) ب- (مفهوم شناسی) است.

آنچه که در طرح تحقیق آمده با پیرایش کافی،

در مباحث کلی (گفتار اول در کلیات) می آید:

۱-۶- بیان مساله

بیان مسأله: تعریف مسئله و تعیین چارچوب و ابعاد مسئله با صورت بندی دقیق بر اساس سؤالات.

۲-۶- ضرورت و اهمیت مسئله

علت انتخاب، فواید تحقیق، ضرورت و نقد مستدل پیشینه تحقیق و چرایی نیاز به این تحقیق و بیان هدف از تحقیق

۳-۶- پیشینه

■ برای مشخص کردن نقاط ضعف و قوت تحقیق‌های پیشین

■ همچنین برای تبیین جدید بودن این مسئله

۴-۶- سئوالات اصلی و فرعی

۵-۶- فرضیه و چهارچوب نظری

■ فرضیه پاسخ حدسی و اولیه به سؤال اصلی تحقیق

■ فرضیه حدسی بخردانه درباره رابطه دو یا چند متغیر در پژوهش‌های همبستگی و علی

۶-۶- روش تحقیق و آزمون فرضیه

انتخاب روش تخصصی

تعیین روش جمع‌آوری اطلاعات و روش پردازش اطلاعات بسته به نوع مسئله تاریخی، عقلی، نقلی و ...

۷-۶- ساختار مباحث (چرایی و منطق حاکم بر ترتیب فصول)

۸-۶- نتایج تحقیق: اجمالاً در پی به دست آوردن چه چیزی هستید.

به صورت اجمالی نتیجه پژوهش می‌آید

۹-۶- زمان بندی

۱۰-۶- محدودیتها و موانع تحقیق

۲. گفتار دوم در کلیات (مفهوم شناسی و ...):

مفهوم شناسی، تعریف متغیرها و دربرخی موارد دیدگاهها و نظریه ها... می‌آید.

(۷) متن اصلی

شامل تعدادی از فصول و گفتار یا محورهای تحقیق است که می‌تواند به صورت عددی یا ابجدی زیر فصل‌ها را مشخص کرد.

(بر اساس مراکز تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر)

(۸) نتیجه و جمع بندی

نتیجه گزارش مستند و مستدل از تحقیق (بدون استدلال - استناد و ارجاع) و ناظر به پاسخگویی به سئوالات تحقیق و اثبات یا رد

فرضیه خواهد بود همچنین پیشنهاد برای انجام پژوهش‌های دیگر در همین راستا برای تکمیل کار)

۹) پیوست‌ها

توضیحات، اسناد، جداول، تصاویر و...

۱۰) نمایه‌ها

(اعلام، مکاتب، شخصیت‌ها، مفاهیم و اصطلاح‌ها، کتاب‌ها، اشعار، روایت، آیه‌ها)

۱۱) کتاب‌نامه

- (منابع و مآخذ اعم از دست‌نویس، چاپی، مقاله‌های علمی، پایان‌نامه، کتب، سایت‌های معتبر و نرم‌افزارهای شناخته شده) در منابع باید دقت کنیم که موارد زیر را رعایت کرده باشیم:
- کفایت منابع (به اندازه کافی منابع مستقیم، تخصصی و مرجع داشته باشیم)
- استنادات معتبر
- آشنایی با شیوه ارجاع
- مراجعه مستقیم محقق به منابع (مکتوب و دیجیتالی) (به هیچ عنوان منابع نادر و غیر قابل دسترس یا منابع اضافی را برای مقاصد نیاوریم که ضرر آن بیش از سود آن خواهد بود و زیر پا نهادن اخلاق پژوهشی هم به حساب می‌آید.

نحوه ارجاع دهی

مقاله‌ها

نام خانوادگی و نام، عنوان مقاله (داخل « »)، نام کامل مجله، سال انتشار، شماره جلد، شماره صفحه در مقاله‌های دائرة المعارف‌های پس از نام مجموعه نام ویراستار یا سرویراستار و ویژگی چاپ مانند: ناجی حسین «پوریای ولی» دایره المعارف بزرگ اسلامی، زیر نظر کاظم موسوی بجنوردی تهران، مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۸۳، صص ۷۴-۷۳

آدرس دهی کتاب

یادآوری مهم: اگر شیوه ارجاع متنی انتخاب شد کتابنامه هم همان روش و اگر پانوشتی بود همان ضوابط در کتابنامه رعایت شود

شیوه ارائه مشخصات منابع در کتابنامه، بر اساس پا نوشت: نام و نام خانوادگی، نام نویسنده، نام کامل کتاب، نام مصحح، محقق، مترجم، محل نشر، ناشر، سال انتشار

• آیات سوره نحل (۲۷) آیه، ۳۴ یا نحل: ۳۴ یا نحل/۳۴ بستگی به مرکز تصمیم گیر دارد.

• نویسندگان متعدد تا سه نفر می آید.

• بار اول مشخصات کامل منبع، در موارد بعدی، نام منبع، نام خانوادگی نویسنده، جلد، صفحه

توجه داشته باشیم شیوه ارجاع دهی در متن با کتابنامه باید هماهنگ باشد که امروزه در دانشگاه‌ها و مقالات علمی - پژوهشی کارکرد جهانی دارد. وبهتر است کم کم به این سمت گرایش یابیم بویژه مقالات که تنها بصورت ارجاع متنی در سامانه های جهانی قرار می گیرد در غیر اینصورت به دوباره کاری و صعوبت کار دچار خواهیم بود.

۱۲. تدوین گزارش تحقیق و مقاله علمی و پژوهشی

در شرایط فعلی و بر اساس مصوبه هر یک از کسانی که مبادرت به پایان نامه نویسی می کنند باید مبادرت به تهیه یک مقاله علمی - پژوهشی از مقاله کنند که ساختار آن در ادامه آمده است. گفتنی است که تا دونهامه پایان نامه در دانشگاهها به مقاله اختصاص می یابد. خوب است برای تمرین و حتی استفاده بهتر در تحقیق پایانی نیز مبادرت به تهیه مقاله نمایند تا در نشریات علمی - ترویجی یا علمی - پژوهشی یا موارد

دیگر استفاده لازم از آن به عمل آید. افزون بر آن آمادگی لازم برای نگارش مقاله علمی - پژوهشی در سطوح بالا رابدست آورند. (بهتر است در نگارش مقالات از روش ارجاع در متن استفاده شود تا قرار دادن آنها در سامانه های علمی و جهانی بهتر فراهم آید)

آشنایی با آسیب‌شناسی پایان‌نامه‌ها و دفاعیه

۱. یکسونگری، داشتن حب و بعض، احساسات
۲. عامیانه‌سازی، عرفی‌سازی
۳. کاهلی در تتبع و تفکر ← سراسر نقل قول بدور از تحلیل و زاویه دید و تحلیل جدید
۴. انعطاف ناپذیری در برابر حقایق ← مکابره
۵. مسأله محور نبودن
۶. کمبود اساتید مجرب و متخصص
۷. پرمشغله بودن اساتید
۸. شتابزدگی یا سخت‌گیری بی‌رویه در تصویب
۹. ناهماهنگی بین اساتید
۱۰. کلیشه‌ای شدن و یکنواختی پایان‌نامه با رویکرد شبیه‌سازی در صورتی که از یک استاد راهنما تبعیت می‌کنند.
۱۱. حجم‌گرایی و کثرت صفحه‌ها
۱۲. غیراستاندارد بودن برخی از معیارهای ارزیابی
۱۳. کپی‌برداری و تکراری بودن
۱۴. همکاری نکردن مراکز علمی با دانش پژوهان
۱۵. نگارش پایان‌نامه به وسیله دیگران
۱۶. کاربردی نبودن و عدم پاسخگویی به نیازها
۱۷. ناهماهنگی با اساتید حین و بعد از کار

نکات قابل توجه در دفاع از پایان‌نامه

۱. واقع‌گرایی و کنترل اضطراب که تا حدودی هم طبیعی است
۲. نهراسیدن و خونسردی
۳. پرهیز از خطابه خوانی و ارائه علمی
۴. تمرکز روی محتوا قبل و حین ارائه

۵. اعتماد به نفس
۶. سخن به شیوه خود نه تقلیدی
۷. مخاطبان را چون خود دانستن نه شخصیت های خارق العاده
۸. پرهیز از مصرف داروهای آرام بخش
۹. پوزش خواهی افراطی نکردن
۱۰. مدیریت زمان و رعایت زمان بندی
۱۱. آماده سازی نما و ماکت و خلاصه کار
۱۲. تأکید روی ویژگی ها و نوآوری ها
۱۳. گوش دادن و دریافت سئوالات و پاسخ دقیق به آنها

تعهد نامه اصالت اثر

اینجانب متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه / رساله حاصل کار پژوهشی اینجانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این پژوهش از آنها استفاده شده است، مطابق مقررات ارجاع شده و در فهرست منابع و ماخذ ذکر گردیده است. این پایان نامه / رساله قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارایه نشده است، در صورت اثبات عدم پایبندی (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده، از اعتبار ساقط خواهد شد. کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به و می باشد.

نام و نام خانوادگی طلبه

امضا و تاریخ

ب: جدول امتیازات پایان نامه ها

امتیاز پایان نامه بر اساس معیارهای مندرج در جدول زیر محاسبه می شود:

بخش	ردیف	معیار	امتیاز از ۱۰۰ نمره	امتیاز کسب شده
امور محتوایی	۱	تطابق تحقیق با طرحنامه پژوهشی	۱۰	
	۲	مفید و کافی بودن مطالب (جامع بودن)	۶	
	۳	ارتباط محتوا با موضوع و پرهیز از حاشیه روی و پراکندگی (مانع بودن)	۶	
	۴	انسجام منطقی میان اجزا تحقیق	۸	
	۵	تتبع و بررسی اقوال	۷	
	۶	تحلیل و نقد اقوال	۸	
	۷	پردازش مطالب به قلم محقق	۸	
	۸	ارایه پاسخ روشن و مستدل به مسئله تحقیق (انتخاب قول مختار)	۸	
	۹	اعتبار، کفایت و تعدد منابع معتبر	۷	
	۱۰	بیان نتایج در پایان هر فصل و نتیجه گیری نهایی تحقیق به صورت واضح و ارایه پیشنهاد های مناسب	۵	
امور شکلی	۱۱	چکیده	۴	
	۱۲	داشتن فهرست های مناسب (فهرست مطالب و منابع)	۴	
	۱۳	رسایی متن	۶	
	۱۴	رعایت قواعد و علائم نگارشی در متن	۴	
	۱۵	رعایت اصول علمی در نوشتن پاورقی و فهرست منابع	۴	
جمع امتیازات هیئت داوری			۹۵	
رعایت	۱۶	انجام به موقع مراحل تدوین پایان نامه و ارایه گزارش های ۴ ماهه	۵	

جدول معیارهای ارزیابی ترجمه

ردیف	معیارها	امتیاز کل	امتیاز کسب شده در جلسه دفاعیه	حداقل امتیاز برای کلیه پایان‌نامه‌ها
تیم معنوی	۱	رعایت ترجمه اصطلاحی	۱۰	۶
	۲	رعایت سبک متن اصلی	۶	۳
	۳	یک دست بودن سبک ترجمه	۱۰	۶
	۴	رعایت امانت و صداقت در ترجمه	۱۰	۶
	۵	انتخاب درست و دقیق واژگان	۶	۳
	۶	تناسب ترجمه با سطح مخاطبان	۶	۳
	۷	کیفیت نقد و بررسی علمی مترجم	۱۰	۶
	۸	اعتبار متن مورد ترجمه	۶	۲
	۹	رعایت ساختار پایان‌نامه	۸	۵
امور شکلی	۱۰	رسایی و گویایی ترجمه	۱۰	۴
	۱۱	رعایت نکات دستوری و قواعد و علائم نگارشی	۶	۳
	۱۲	یکنواختی واژگان	۴	۲
	۱۳	رعایت اصول علمی در نوشتن پاورقی (شرح نویسی، صحت ارجاعات و ...)	۵	۳
جمع امتیازات استاد داور، راهنما و مشاور		۹۵	۵۳	
۱۴	انجام به موقع مراحل تدوین پایان‌نامه و ارائه گزارش‌های چهار ماهه	۵	۳	
جمع نهایی امتیازات		۱۰۰	۵۶	

گام ششم

ندوین مقاله نویسی

مقاله به منزله یک سند علمی و ملاک ارزیابی و توان علمی نویسنده است.

• زبان مقاله نویسی: (ساختار لفظی مقاله)

۱. ساده نویسی ← پرهیز از جملات پیچیده

۲. محتواگرایی ← ارایه علمی و پرمغز

۳. محاوره گریزی ← پرهیز از زبان شکسته گفتاری

۴. رعایت زبان رسمی ← پرهیز از زبان شاعرانه و خیال انگیز متکی بر برهان و استدلال

• ارکان مقاله نویسی

۱. وحدت موضوع: حول یک مسئله خاص و عدم سرگردانی مخاطب

۲. وحدت زمان: زمان پیروزی انقلاب

۳. وحدت مکان: جغرافیای خاص

۴. شیوایی و رسایی: زبان علمی و فنی در عین حال روان

۵. انسجام و پیوستگی مطالب: حلقه زنجیری و پرهیز از آشفتگی

۶. مختصر، مفید، بروز بودن و جامع بودن

حجم مقاله پژوهشی از ۲۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ کلمه

اصول حاکم بر محتوای مقاله علمی

۱. کشف مجهول ← پاسخ به یک پرسش و حل یک مسأله

۲. منطقی بودن ← استدلال، تجزیه و تحلیل، روش مناسب

۳. انسجام و نظام مندی ← ارتباط اجزای مقاله با یکدیگر

۴. تراکمی بودن ← کشف دانش جدید و در ادامه چرخه و تکمیل دانش بشری نه تکرار و دوباره کاری

۵. کاربردی بودن ← پاسخ به نیازهای جامعه

۶. خلاقیت و نوآوری ← به دور از تکرار و جمع آوری صرف
۷. پرهیز از حاشیه نویسی و تمرکز به مسئله اصلی ← پرهیز از افراط و ابهام
۸. متکی بر چهارچوب نظری یا فرضیه
۹. اجتناب از کلی گویی
۱۰. برخورداری از روش تحقیق

انواع مقالات

- به اعتبار حجم ← کوتاه - متوسط - بلند
- به اعتبار زبان ← علمی، مطبوعاتی، فلسفی، کلامی و ...
- به اعتبار موضوع ← ادبی، اعتقادی، سیاسی و ...
- به اعتبار بیان ← جدّ، طنز، تلفیق ...
- به اعتبار پرورش معانی ← پژوهشی، تحقیقی، توصیفی، تحلیلی، انتقادی و ...
- رویکرد مقالات به اعتبار مخاطب ← عمومی، کودک، فرهیختگان، طلاب، دانشجویان، بانوان و ...
- پژوهشی ← برای کشف مجهول
- تحلیلی ← با استفاده از برهان عقلی و نقلی برای تفسیر و تبیین یک موضوع
- توصیفی ← با دیدن و شنیدن و خواندن در پی توصیف برمی آید و قوه خیال ابزار اصلی نویسنده است از تشبیه، استعاره، ایهام، کنایه و ... بهره می گیرد.
- انتقادی ← صاحب نظر بودن، نقاد و برخوردار از معلومات و اطلاعات و ذوق و مشی عفیفانه

بایسته‌های آماده سازی مقاله

۱	سادگی و گویایی	۸	استفاده از آمار و شواهد
۲	پیوستگی مطالب	۹	یکدستی و انسجام مقاله
۳	جامعیت و مانعیت	۱۰	دوری از توهین، تحقیر و سبک نویسی
۴	نوآوری و بدور از تکرار	۱۱	رعایت نکات ویرایشی، نشانه گذاری، پاراگراف نویسی

۵	نثر روان	۱۲	رعایت حجم و دوری از دراز نویسی
۶	نگارش علمی و بلاغی	۱۳	متن و بدنه مناسب با مرزبندی خاص
۷	جملات کوتاه زنده	۱۴	عنوان مناسب و جذاب
	اعداد پشت سر هم بیاید		

مراحل نگارش مقاله

۱. مسئله یابی ← آماده‌سازی طرح تحقیق ← (نقشه کار پژوهش برای حل یک مسئله - انتخاب روش تحقیق)
۲. اجرای تحقیق ← مطالعه گردآوری اطلاعات + ارزیابی و پردازش + داوری و نتیجه گیری
۳. تدوین گزارش (تنظیم مطالب و نتیجه گیری)

بند یا پاراگراف و فواید آن در مقاله نویسی

- جمله یا جملاتی که فکر واحد را بیان می کند.
- بر خورداری ارتباط و همبستگی لفظی و معنایی و دایر مدار جمله محوری قرار گرفتن
- تنوع بخشی بند به مطالب و جلوگیری از خستگی مطالب
- جلب نظر خواننده به موضوع و فکر اصلی نوشته
- پرورش فکر اصلی نوشته و تمرکز بر آن
- شکستن یکنواختی
- مشخص ساختن جزئی از یک کل
- گذاشتن فاصله برای بهتر دیدن
- جلب توجه خواننده به تغییر موضوع
- آسانی مراجعه به هر مطلب
- سخن گفتن از موضوعات جزئی
- هر پاراگراف ۱۵۰ کلمه

ساختار مقاله نویسی

۱. عنوان

- بیانگر توان علمی نویسنده
- کلمات سه تا هشت کلمه حداکثر دوازده کلمه
- پرهیز از عنوان کلیشه‌ای
- علمی و بدور از صنایع ادبی

۲. نام مؤلف یا مؤلفان و سازمان وابسته

- بعد از نام نویسنده، زیر آن نام دانشگاه یا مؤسسه

۳. چکیده مقاله ۱۵۰-۲۰۰ کلمه

- بیان مسأله، هدف، پرسش، روش، بررسی و یافته‌ها به طور خلاصه به عنوان آیین پژوهش

۴. کلید واژه

- برآمده از متن و مرتبط با موضوع و سؤال اصلی و نقش نمایه در مقاله و فهرست در کتاب را دارد
- در حکم موضوعات جزئی
- پرهیز از واژه‌های خیلی عام و غیرتخصصی
- استفاده از ترکیب وصفی یا اضافی یا الفاظ مترادف یا متضاد
- پنج تا هفت کلمه

۵. مقدمه

الف: فلسفه مقدمه نویسی

- حکم نقشه راه و ورود خواننده به دنیای مقاله
- بیان موضوع و هدف آن
- اهمیت پژوهش
- بهره‌وران از این مقاله

- نیاز و ضرورت کار
- انگیزه نویسنده

ب: چگونگی مقدمه نویسی

۱. روشن ساختن موضوع (بیان مساله، ضرورت و اهمیت تحقیق و نیاز به حل مساله)
۲. سوالات به صورت مفهومی نه سؤالی
۳. به دست دادن طرح و نقشه ارایه مطالب روش و ساختار و منطق حاکم بر فصول)
۴. مشخص کردن هدف

۶. بدنه مقاله

- قسمت اصلی مقاله
- پاسخ تفصیلی به سؤالات
- مستند به منابع معتبر
- مستدل به برهان
- تعیین محورهای داخل متن
- استفاده از جمله های کوتاه با انتقال بیشترین محتوا
- استفاده مناسب از بند و پاراگراف

۷. نتیجه

- نوآوری های مقاله و دستاوردهای تحقیق
- چگونگی پاسخ به مشکل مسئله
- ارائه پیشنهاد های پژوهشی و رد یا اثبات به فرضیه
- پرهیز از بیان مسئله، ضرورت تحقیق، ذکر ادله و دیدگاه های رقیب

۸. استنادات

- کفایت منابع
- مستند و مستدل بودن

- ارایه فهرست کامل (پاورقی + کتابنامه)
 - پیروی از شیوه واحد (متنی یا ارجاعی یا پاورقی)
 - تطابق پاورقی درون متنی یا پاورقی با کتابنامه
۱. روش کتابنامه متنی: فیض الاسلام، ۱۲۹۳، نهج البلاغه، تهران، انتشارات اسلامیه
۲. روش ارجاع متنی: فیض الاسلام، ۱۲۹۳، ص ۷۸

توصیه‌های کاربردی برای مقاله نویسی

- پرهیز از سرهم‌بندی و عبارت پردازی
- تصور درست از فرایند کار و آغاز و فرجام
- تبدیل یافته‌ها به اطلاعات
- پرهیز از شتاب‌زدگی و تسامح
- پرهیز از پرداختن به مقدمات دور
- نوآوری و باز کردن افق‌های جدید
- حل یک مسئله یا مشکل
- استفاده از فن آوری جدید و پی‌گیری در همه منابع مکتوب و دیجیتالی و تنوع و کفایت منابع
- درج نکردن منابعی که استفاده نشده یا شخصاً مراجعه نشده
- بسنده نکردن به دستاوردهای دیگران و نادیده گرفتن توانمندی خود
- مراجعه مستقیم به منابع
- حجم مقاله علمی - پژوهشی ۲۰-۲۵ صفحه

جدول ارزیابی مقالات

امتیاز	محور بررسی	ردیف
۵	محدودیت و مرز بندی موضوع	۱
۵	نو آوری	۲
۵	توجه به نیازها و پرسشهای روز	۳
۵	برخورداری عناوین اصلی و فرعی مناسب	۴
۱۰	ساختار منطقی و انجام مطالب	۵
۱۰	خلاقیت و ابتکار در پردازش محتوایی	۶
۱۰	شفاف سازی مدعا و تبیین دقیق آن	۷
۱۰	جذابیت قلم و رعایت اصول نگارش و ویرایش	۸
۵	ارائه راهکار	۹
۵	رعایت شیوه های ارجاع	۱۰
۱۰	بهره گیری از منابع دست اول	۱۱
۱۰	امانت داری در گزارش از منابع و رعایت اخلاق پژوهشی	۱۲
۵	رعایت اصول صفحه آرایی	۱۳
	جمع امتیاز	۱۴

گام هفتم

آسیب شناسی پژوهش

عوامل بازدارنده از نوشتن

۱. تصور نداشتن ذوق: ۱. عام (اظهار احساس) ۲. خاص (هنری)
۲. آموزش ندیدن و تمرین نکردن (رانندگی)
۳. کمبود اطلاعات و معلومات (ذات نیافته از هستی بخش / کی تواند که شود هستی بخش
۴. زیبا نویسی (خود کار)
۵. پیچیده نویسی (نوقلم)
۶. نگارش تحلیلی و تحقیقی
۷. مفاهیم عقلی و ذهنی (بجای مطالب ملموس محسوس و عینی)
۸. ابتکار و نوآوری (آگاهی و تقلید از سبک نویسندگان بزرگ)
۹. ترس از انتقادات (متکلم را تا کسی عیب نگیرد سخنش اصلاح نپذیرد)
۱۰. یادآوری خاطرات تلخ گذشته (واگذاری گذشته و عطف توجه به آینده)

آسیب‌ها در فرایند پژوهش (پژوهشگر، مدیریت پژوهش، زمینه ها و امکانات)

- انواع عوامل آسیب زا:
- عوامل روش شناختی، روان شناختی، جامعه شناسی، اجرا
- عوامل مربوط به پژوهشگر
- عوامل مادی و اقتصادی در مقابل عوامل معنوی و نقایص علمی

آسیب های روش شناختی

۱. خلط تحقیق با اطلاع رسانی آموزشی و ترویجی (خلط وظایف تبلیغی و تحقیقی)
تحقیقی: پژوهشگر: مسأله محوری برای حل آن براساس فرضیه ← با هدف حل مسأله و نوآوری

تبلیغی: موضوع محوری یا مشکل محوری ← پرداختن به مقدمات، حواشی، مصادیق، ابعاد و همسایه‌های مطالب با هدف اقناع یا افزایش معلومات

۲. تبارشناسی نکردن

- برخی مسائل تک بار مانند مسائل فقهی نماز یا شیمی، نیاز به مطالعات میان رشته‌ای ندارد.
- برخی مسائل چند تبار ← ماهیت ایمان از منظر کلام، تفسیر قرآن و روان‌شناسی؛ خودکشی ← از منظر روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، اقتصاد، کلام و فقه

۳. خلط گستره علوم و روش آنها

- با روش و چارچوب یک علم نمی‌توان مسایل علم دیگر را حل کرد.

روش عقلی در فلسفه و منطق

روش تجربی در علوم تجربی هیچ کدام جای یکدیگر را نمی‌گیرند.

روش نقلی در علوم حدیث

مسأله جمع قرآن ← آیت الله خوئی (ره) استفاده از روش فقهی و استفاده از ادله اربعه فقهی در حالی در مورد این مسأله روش

تاریخی نیاز است اینکه جمع قرآن در زمان پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) بوده یا خیر؟

آقای معرفت ← از روش تاریخی استفاده کرد و روش فقهی را ناکارآمد دانست ← جمع قرآن پس از پیامبر (ص)

○ عدم التفات به روش پردازش اطلاعات:

تجربی (تعمیم یافته‌های قبلی) - انتزاعی (مفهوم آزادی یا وظیفه اجتماعی) - علی (رابطه آراستگی و توفیق مبلغ) - انتقادی -

تبیینی - تطبیقی - تألیفی - توصیفی (آنچه هست را وصف می‌کند و تمرکز بر زمان حال است) - تحلیلی، اثباتی ...

۴. نامشخص بودن هدف از پژوهش: ۱. بنیادی: برای اثبات نظریه یا بخشی از آن ۲. کاربردی: برای حل مسأله یا عملی شدن

یک فرضیه ۳. توسعه‌ای: بهبود روشهای گذشته و وسعت دادن به گستره یک علم و دریافت شاخ و بالهای یک نظریه و

ابعاد آن

گاهی پژوهشگران روش تحقیق عمومی را می‌دانند اما روش‌های تحقیق تخصصی در هر حوزه را نمی‌دانند

۵. خلط یافته‌ها با اطلاعات

اطلاعات خام را یافته یا داده می‌گویند ← ارزش تحقیقی و کاربردی ندارد، به هر حدیثی که از هر کتابی یافت شود نمی‌توان

اعتماد پژوهشی کرد و گرنه جنبه، کتاب‌سازی پیدا می‌کند.

ارزیابی یافته‌ها و رسیدن به اطلاعات ارزشمند و معتبر ← پایه تحقیق است.

اطلاعات معتبر ← مرتبط با موضوع، کامل، صادق، واضح، نو و مستند

۶. عدم آگاهی از روش تحقیق و روش شناسی روش تحقیق

- روش تحقیق گردآوری اطلاعات (کتابخانه‌ای - اسنادی - میدانی - مشاهده، مصاحبه، پرسشنامه -)
- آگاهی و نوسازی و بازآموزی روش تحقیق گذشته.

۷. طرح مسائل متعدد در تحقیق واحد

هر چه مسأله جزئی محور باشد کاربردی تر است. (رویه فقها در فروع مسئله قابل الگو گیری است) مسائل می تواند تاریخی، حدیثی، قرآنی و کلامی ... باشند.

۱-۶- موضوع محوری - مسأله محوری - متن محوری - مشکل محوری

اشتغال - بیکاری - عدم تناسب آموزش با مهارت‌های مورد نیاز (کاربردی نبودن) موضوع ← مشکل ← مسئله

مسأله می تواند تبیین جامعه شناختی، تاریخی، اسطوره‌ای، متافیزیکی و ... داشته باشد

علت ← الهی

تفسیر یک آیه ← به لیله القدر:

۱- فاطمه (س)

۲- لیله القدر (شب)

۸. خلط مصادیق، آثار، ابعاد و علل محتمل در تحقیق

برای تجزیه موضوع و مشکل به مسائل:

الف) تجزیه به علل محتمل ب) تجزیه به آثار محتمل

ج) تجزیه به ابعاد محتمل د) تجزیه به مصادیق محتمل

(این موارد با هم خلط نشوند)

علت‌ها را می توان طولی یا عرضی بررسی کرد (خلط تبیین طولی و عرضی و حصرگرایی در پژوهش موجب نفی بدون دلیل دیدگاه رقیب)

۹. تفسیر مسبوق به نظریه

از قبل دیدگاه خود را انتخاب و تحمیل دیدگاه بر متن کند ← علامه این روش را «تطبيق» نامیده این امر در احادیث «تفسیر به رأی» است.

تفسیر مسبوق به مسأله این است که مسأله خود را بر متن (مثلاً قرآن) عرضه و بی‌طرفانه تجسس کند که مقبول متن است یا مردود؟

۱۰. عدم توجه به تاریخ علم

مطالعه تاریخی و تحلیلی مسائل، مطالب، دیدگاه‌ها و دلایل را معنادار می‌کند. (نوعی شناخت سلف در پرتو خلف است) آقای خوبی در تحقیقات فقهی و حدیثی خود ← به فضای صدور احادیث، دیدگاه علمای اهل سنت و تاریخ مسأله و ... توجه می‌کرد.

مسأله اجماع و اکتفا به چند نظر، آسیب این نوع مطالعات است.

○ توجه: نوگرایی به معنای پشت پا زدن به ذخایر معتبر و میراث گذشتگان نیست.

۱۱. کم توجهی به نیازسنجی و ظرفیت‌شناسی در انتخاب موضوعات پژوهشی

۱- نیاز جامعه و مراکز علمی ۲- استعداد و توان پژوهشگر ۳- علاقه پژوهشگر ۴- ضرورت پژوهش

۱۲. پرداختن بیش از حد به مباحث نظری و دور شدن از مباحث کاربردی

هر چند هر دو نوع تحقیق لازم است که انجام شود اما از تحقیقات کاربردی و مسائل عینی غفلت می‌شود.

۱۳. عدم توجه به ویرایش آثار برای زیباسازی، جذابیت

انواع ویرایش

۱. ویرایش فنی (نقطه، ویرگول و ...)

۲. ویرایش محتوایی (جابجایی کلمات ...)

۳. ویرایش عمیق (کم و زیاد کردن کلمات)

۴. بازنویسی متن (استفاده از الفاظ جدید)

۵. بازآفرینی متن (کم و زیاد کردن فصول)

آسیب‌های روانشناختی

۱. ترس از ابزار عقیده و نظریه پردازی

• نداشتن اعتماد به نفس و شجاعت ابراز عقیده و نظریه پردازی مستدل

۲. روحیه سطحی‌نگری در تحقیق

- ژرف نگری باعث رشد و بالندگی و پیشرفت علوم می شود.
- ۳. ضعف روحیه نقدپذیری و نقادی
- علامت سؤال گذاشتن بر هر مسأله برای پاسخگویی
- بررسی دلایل منطقی و اشکالات مخالفان با سعه صدر
- ۴. شخص محوری و تمایل به تحقیقات فردی (فرار از عقل جمعی و ارزیابی) پژوهش های جمعی ← نتیجه کاملتر مانند: تفسیر نمونه، راهنما پژوهش های فردی ← محرومیت از مشورت، نقد و بهره گیری از آراء دیگران ← گندی رشد علم
- احترام به نظر محقق در صورت مستند و مستدل بودن، اخلاقی و مهم است.
- ۵. عدم رعایت اخلاق حرفه ای پژوهش
- رعایت اخلاق و امانت (با عفت قلم و امانتداری علمی با ذکر نشانی و پرهیز از انتحال و سرقت ادبی به تحقیق
- آگاهی از انتحال و انجام آن ← نوعی انحراف روانی است و نیاز به درمان دارد.
- ۶. نوگریزی (نادیده انگاشتن موضوعات جدید) پرداختن به موضوعات کهنه، تکراری، سنتی و فرار از زحمت
- ۷. منفی بافی به جای تحقیق و نقد سازنده
- جهت گیری سازنده برای پیشبرد علمی با داشتن روحیه سازنده و احیاگری
- پرهیز از روحیه یأس و ناامیدی
- ۸. شتاب زدگی در تحقیق و نظریه پردازی
- تحقیق وقت گیر است اما چشم گیر نیست (ده صفحه در طی یک سال) تلقین صبر و استقامت
- ارایه مطالب ناپخته در اثر شتاب و عجله - ارایه نظریه های غیر محققانه، کزروی
- ۹. افراط و تفریط در برخورد با آراء دیگران
- رعایت اعتدال و انصاف و پرهیز از برخوردهای تند، تندوری و سهل انگاری هر دو مخلّ و مضرند
- ۱۰. خودسانسوری (اختناق سفید)
- تبعیت از حقیقت و پرهیز از ترس، ضعف اراده برای ارایه عقاید و کشفیات تحقیقی
- ۱۱. مرعوب بیگانگان شدن (غرب زدگی)
- در نظر داشتن (استقلال) و دوری از ضعف شخصیت، دل سپردن به فرهنگ بیگانه و مرعوب شدن در برابر فرهنگ بیگانه

• نقد و بررسی اندیشه های وارداتی و پرهیز از ضعف روانی و از خود بیگانگی

۱۲. تعصب قومی و مذهبی

محقق حقیقی فردی آزاده و تابع حق است و پرهیز از دل‌بستگی قومی، مذهبی و ... (حق محوری به جای قوم محوری، مذهب محوری و ...)

آسیب های جامعه شناختی

۱. چند شغله بودن محققان

دوری از ژرف نگری و گرفتار شدن به تشمت روحی و علمی و درگیر شدن با مسائل اقتصادی

۲. نبود امنیت شغلی برای محققان نوپرداز و نظریه پردازان

• نامشخص بودن، عدم تضمین به نتیجه، پژوهش موافق میل حاکمان و مدیران (گالیه)

• هزینه سنگین: باعث فرار مغزها و کندی رشد علم

• تریبون آزاد، مکان های مناسب علمی، مجلات ویژه برای ارایه نظریات

• زیان آور بودن برخوردهای فیزیکی، شبه فیزیکی با پژوهشگران و نظریه پردازان

• اکتفا به نقد علمی و جداسازی قلمرو حوزه های علمی از حوزه های سیاسی و مذهبی

۳. تحجرگرایی

• تحجرگرایی مانع پیشرفت علم و پژوهش

• عدم مخالفت با مشهورات و حرکت در راستای آنها و تلاش برای اثبات آن، نامناسب است و جلوی پویایی و رشد علمی را می گیرد.

۴. جناح بازی سیاسی در حوزه پژوهش

• پژوهش در خدمت سیاست مداران و جناح ها و احزاب

• محرومیت عده ای از پژوهشگران

• در اختیار قرار گرفتن نتیجه پژوهش برای گروه خاص

۵. عوام زدگی در تحقیق

• حالت ژورنالیستی پیدا کردن

۶. نقد منفعلانه نه فعال

- پیش از ارایه نتایج تحقیق (نظرخواهی محدود و برگزاری جلسات تخصصی برای نقد و بررسی)
- ۷. حیرت پراکنی
- ارایه تحقیقات در میان عوام باعث شبهه افکنی و ابهام آفرینی

آسیب های مدیریتی و اجرایی

۱. کمبود نیروهای متخصص یا عدم توجه به نیروهای متخصص
 - پژوهش مبتنی بر عدم آموزش
 - کارهای تخصصی نیاز به مهارت افزایی لازم دارد نه نیروهای تجربی
۲. حجم زیاد مؤسسات پژوهشی در مقایسه با پژوهشگران
 - ضرورت توسعه پژوهشی به معنای نهادسازی بی مورد و هم عرضی پژوهشکده ها
 - فرمایشی و حکومتی کردن مؤسسات پژوهشی
۳. کمبودهای اقتصادی و عدم حمایت مالی از پژوهشگران
 - عدم تشویق، انتشار، ارزیابی، عدم حمایت مادی و معنوی

بودجه پژوهشی در مقایسه با بودجه کل کشور، همسویی علم و ثروت باعث پیشرفت علمی می شود (دانش بنیانی)، تأمین هزینه های زندگی محققان (مسکن، حقوق و ...)

 - تأمین نیازهای سخت افزاری (کتاب، رایانه و ...)
 - تأمین فضای مناسب
۴. چند شغله بودن مدیران
 - مدیریت نیاز به برنامه ریزی، تمرکز و وقت گذاری دارد.
۵. واگذاری امور به افراد غیرمتخصص در مدیریت پژوهش
 - حوزه مدیریت پژوهش تخصصی و حساس است.
۶. افراط و تفریط در ضوابط و مقررات پژوهشی
 - نیاز پژوهش به مقررات مضبوط، واقع بینانه و حمایت گرانه
۷. عدم هماهنگی و تعامل مراکز پژوهش و نهادهای نظام اسلامی

- انجام پژوهش‌های در خلاء و غیر کاربردی
- عدم ارتباط تولیدکننده و مصرف‌کننده
- ۸ کم‌توجهی به ابزارهای پژوهشی جدید و فراهم نکردن آنها
- نوسازی، بازسازی، تجهیز، آگاهی از مراکز شرق‌شناسی، روش‌های نوین تحقیق، آگاهی از الازهر مصر، لیدن هلند (دائرة المعارف قرآن)

آسیب‌های علمی

۱. نداشتن تصور مناسب از پژوهش و نقد
 - خلط پژوهش با مطالعات پراکنده، آموزشی، ترویجی، اطلاع‌رسانی
 - عدم نقد پیشینیان در عرصه تفسیری، روایی و ...
۲. رعایت نکردن اصل مسبوقیت پژوهش به آموزش
 - متخصص پژوهش باید، آموزش دیده و آگاه از قواعد و قوانین، موضوعات و ابعاد باشد.
۳. عدم شناخت ساختار زبان متن

گونه‌شناسی و قرار گرفتن در طبقه خاص خود (مسأله ذهنی، واقعی، زبانی) زبان قصه‌های قرآن واقع‌نما، تمثیلی، اسطوره‌ای، کنایی یا مجازی، معنادار یا برانگیزاننده احساس و ...
۴. مطالعات تاریخی، فلسفی و ... بدون توجه به پیامدهای آن در عصر حاضر
۵. دخالت افراد غیرمتخصص در پژوهش‌های تخصصی
۶. فراهم نشدن فرصت مطالعاتی برای پژوهشگران برای آگاهی از نظرات جدید
۷. عدم تسلط پژوهشگران به زبان دوم و سوم (عربی و انگلیسی و ...)
۸. کمبود کارگاه‌های آموزشی و پژوهشی
 - سعدم اطلاع از روش‌ها و پیشرفت‌های جدید
۹. کمبود نشست‌های علمی، نقد کتاب، نظریه‌پردازی، همایش‌های علمی - تخصصی
۱۰. ژرف‌کاوی نکردن
۱۱. نکته‌سنجی، ژرف‌نگری و تحقیقات عمقی

آسیب‌های انگیزشی و شخصیتی

۱. نگاه ابزاری به پژوهش (سودآوری یا کسب رتبه علمی، مبادله دستمایله قلم به متاع ناچیز دنیا)
۲. سفارش محوری به جای رسالت محوری (نگارش مصرفی، کم مایه و ناپخته)
۳. تعصب ورزی و گرایش قومی و مذهبی و قضاوت نادرست و سرکوب دیگران
۴. شتاب زدگی و دخیل کردن عواطف و احساسات و حب و بغض‌ها

آسیب‌های زبانی و قالب نگارشی

۱. لفاظی و زیاده نویسی، عبارت پردازی، بازی با کلمات و ضعف زبان و قالب نگارشی
۲. مغلق نویسی، پیچیده نویسی، عربی نویسی افراطی، فارسی نویسی افراطی، استفاده افراطی از واژگان بیگانه
۳. کلی گویی و آغاز پژوهش از افق‌های دور

آسیب‌های مربوط به اخلاق پژوهشی

- عدم رعایت اخلاق پژوهشی (رعایت عفت قلم، پرهیز از تعصب، ستایش، نکوهش افراطی، سرقت‌های علمی (انتحال) و استفاده ناحق از دسترنج دیگران، خودستایی کردن و وانمود کردن تخصص

آسیب‌های محتوایی

- نداشتن سخن تازه (بازنویسی، گردآوری بجای تحلیل و پژوهش)
- کلیشه گرایی و جمود اندیشی (تقلید گری، بستگی و تجربه ذهنی، ترس از فهم نو، برداشت نو و درجا زدن، ضعف پشتیبانی های تحقیق (عدم حمایت مادی و معنوی) (نبود کرسی های آزاداندیشی) عدم نظارت جدی دقیق در امر نگارش و پژوهش، فقدان اساتید، راهنما و مشاور و ... تنگناهای اداری

گام هشتم

مسئله شناسی از طریق نمودار درختی علوم

نمودار درختی علم کلام

کلیات و آشنایی با علم کلام

موضوع علم کلام	تاریخچه علم کلام (تاریخ و پیدایش علم کلام)
روش‌های بحث در علم کلام	تعریف علم کلام
تشابه و تمایز علم کلام و فلسفه	ضرورت علم کلام
مبادی و مسائل علم کلام	مفهوم دین
نام‌های علم کلام	اصول دین
جایگاه علم کلام و منزلت متکلمان	فروع دین
رابطه علم کلام با علوم دیگر	جهان بینی
مذهب کلامی شیعه امامیه	ایدئولوژی

خدا شناسی

- کلیات
- ضرورت خداشناسی
- مراتب شناخت خداوند
- راه‌های شناخت خداوند
- وجود خداوند

براهین اثبات وجود خداوند

- ضرورت بحث از وجود خدا
- برهان فطرت
- برهان نظم
- برهان حدوث
- برهان وجوب و امکان
- برهان صدیقین
- سایر براهین
- امکان شناخت خداوند
- نقد بر جان ناپذیری وجود خدا

توحید

- توحید نظری
- توحید ذاتی (اثبات وحدانیت خدا)
- توحید صفاتی
- توحید افعالی
- توحید عملی
- شرکت
- توحید در خالقیت
- توحید در رویت
- اوصاف الهی
- برخورداری خداوند از صفات
- امکان شناسایی اوصاف الهی
- راه‌های شناخت اوصاف الهی
- تبیین معنایی صفات الهی
- دلایل واحد بودن خداوند برهه اوصاف کمال

- توفیقی بودن صفات الهی
- رابطه صفات با یکدیگر و با ذات
- مقایسه معنا شناختی صفات الهی و بشری
- نیت ذات و صفات
- تقسیم بندی اوصاف الهی
- صفات ثبوتی
- علم الهی
- اختیار و قدرت الهی
- حیات الهی
- ازلیف و ابدیت
- مشیت و اراده الهی
- کلام الهی
- صدق الهی
- حکمت الهی
- رحمت الهی
- هدایت الهی
- سایر صفات ثبوتی
- صفات سلبی
- نفی ترکیب
- نفی صفات زاید بر ذات
- نفی جسمیت
- نفی زمان و مکان
- نفی رویت
- سایر صفات سلبی

اسماء الهی

✓ افعال الهی

- آفرینش و هدفمندی آن
- معنای هدفمندی افعال خداوند و دلیل آن
- فلسفه آفرینش جهان وهستی
- فلسفه آفرینش انسان
- فلسفه آفرینش فرشتگان
- فلسفه آفرینش شیطان
- فلسفه آفرینش جنیان
- عدل الهی
- معنای عدل الهی براهین و ادله عدل الهی
- عدل الهی و تفاوت ها
- عدل الهی و شرور
- مجازات اخروی و نسبت آن با گناه آدمی
- عدل الهی و شفاعت
- عدل الهی و درد والم
- عدل الهی و کودکان استثنایی
- عدل الهی و امتحانات و ابتلائات
- سایر مباحث
- قاعده لطف
- قضا و قدر
- معنای قضا و قدر
- اقسام قضا و قدر
- قضا و قدر و نسبت آن با اختیار
- سایر مباحث

- جبر و اختیار
- نظریه جبر
- نظریه تفویض
- نظریه اختیار
- سایر مباحث
- شبهات جبرگرایان
- حسن و قبح عقلی
- بداء
- سایر مباحث
- غایت مندی آفرینش
- بحث وجوب تکلیف
- حبط و تکفیر
- پاداش و مجازات
- تفاوت‌ها و تبعیض‌ها

پیامبر شناسی

- نبوت عامه
- معنای نبی و رسول
- ضرورت نبوت
- راه‌های شناخت پیامبران
- اعجاز
- تنصیص
- گواهی قراین و شواهد
- سایر راه‌ها
- دلایل نبوت پیامبر اسلام
- ویژگی‌های پیامبران
- انسان بودن پیامبر
- وحی
- عصمت
- مباحث علمی
- مباحث نظری
- مفهوم عصمت
- اقسام عصمت
- دلایل عصمت
- عصمت و اختیار
- سایر مباحث
- علم لدنی
- مقام انبیاء
- تعداد انبیاء
- طبقات انبیاء

- انبیاء اولوالعزم
- سایر ویژگی‌ها
- سایر مباحث نبوت عامه
- خاتمیت و کمال و جامعیت دین

نبوت خاصه

- امام شناسی
- کلیات
- امامت عامه
- مفهوم امامت
- امامت اصلی اعتقادی یا فقهی
- ضرورت امامت
- ویژگی‌های امام
- عصمت
- علم امام
- نصب الهی
- مقام امام
- سایر ویژگی‌ها
- شئون امام
- زعامت سیاسی
- مرجعیت دینی
- ولایت معنوی
- سایر مباحث امامت عامه
- شفاعت
- توسل

- زیارت اهل بیت
- فضایل اهل بیت
- معرفت و محبت به اهل بیت
- کرامت و معجزات ائمه
- امامت حضرت علی (علیه السلام)
- امامت حضرت علی در قرآن
 - نصب امام
 - آیه ولایت
 - آیه تبلیغ
 - آیه اولوالامر
 - آیه قریبی
 - سایر آیات
- امامت حضرت علی (علیه السلام) در آئینه عقل
 - سایر مباحث
 - قرآن و امامت
 - امامت امامان دوازده گانه
 - امامت در قرآن و سنت
 - راه تعیین امام
 - امامان دوازده گانه در احادیث نبوی
 - صفات و ویژگی های امام
 - حقیقت و فلسفه امامت
 - امام دوازدهم و مهدویت
 - علت و فلسفه غیبت امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف)
 - سایر مباحث
- امام زادگان

معاد شناسی

- کلیات
 - مفهوم معاد
 - جایگاه و آثار ایمان بر معاد
 - اعتقاد به معاد
 - نشانه های رستاخیز
 - براهین اثبات معاد
 - شبهات معاد
- مرگ
 - ماهیت مرگ
 - چگونگی قطع شدن ارتباط روح و بدن
 - مشابهت خواب و مرگ
 - اجل حتمی و اجل مشروط
 - ترس از مرگ و راه مبارزه با آن
 - تفاوت مرگ مؤمنان و کافران
 - آثار اخلاقی و روانی مرگ
 - زمان مرگ
 - سایر مباحث
- برزخ
 - عالم برزخ
 - حیات برزخی
 - سؤال قبر
 - عذاب قبر
 - بدن برزخی

- نعمت و عذاب برزخی
- سایر مباحث
- قیامت
- معاد جسمانی یا روحانی
- نشانه های رستاخیز
- ویژگی های آخرت
- گواهان رستاخیز
- تجسم اعمال
- سنجش اعمال
- مواقف قیامت
- حساب
- صراط
- تناسخ
- نامه اعمال
- بهشت
- جهنم
- طبقات بهشت و جهنم
- جایگاه بهشت و جهنم
- حشر حیوانات
- خلود
- سایر مباحث قیامت
- اسامی و اوصاف قیامت
- جایگاه کودکان و دیوانگان در قیامت
- حشر انسان ها در قیامت
- حشر سایر موجودات

- آشنایی افراد در قیامت
- رابطه دنیا و آخرت
- زمان قیامت
- اعراف
- نفخه صور
- تکامل در آخرت
- معاد جسمانی و روحانی

انسان شناسی

- کلیات
- مفهوم انسان شناسی
- ضرورت انسان شناسی
- انواع انسان شناسی
- بحران انسان شناسی معاصر و ابعاد آن
- ویژگی های انسان شناسی دینی
- آفرینش انسان
- آفرینش نخستین انسان
- آفرینش سایر انسان ها
- حقیقت انسان
- انسان موجودی دوساحتی
- وجود و استقلال روح
- دلایل وجود روح
- تجرد روح و دلایل آن
- حدوث و قدم نفس
- فطرت انسان

- مفهوم فطرت
- زوال ناپذیری فطرت
- خیر یا شر بودن طبیعت انسانی
- سایر مباحث
- جایگاه انسان
- خلافت الهی
- کرامت انسان
- امانت دار بودن انسان
- سایر مقامات انسان
- آزادی و اختیار
- مفهوم اختیار
- دلیل مختار بودن انسان
- مبانی اختیار
- شبهات جبر و بررسی آن
- کمال نهایی انسان
- از خود بیگانگی
- سایر مباحث انسان شناسی
- جهان شناسی
- جهان شناسی دینی و علمی
- هدف مندی آفرینش
- نظام احسن
- تسبیح عمومی
- عرش و کرسی
- جهان طبیعت
- آسمان ها و زمین

- اجرام آسمانی
- پدیده های زمینی
- جانوران و گیاهان
- آفرینش جهان طبیعت
- خدا و جهان هستی
- حق مداری جهان
- جهان ماورای طبیعت
- فرشته
- جن
- شیطان
- سایر مباحث جهان شناختی

کلام جدید

- کلیات
- ماهیت فلسفه دین و کلام جدید
- چیستی دین
- فلسفه دین
- منشأ دین
- قلمرو دین
- ایمان
- دین و اخلاق
- تجربه دینی
- کثرت گرایی دینی
- علم و دین
- عقل و دین

- دین و ایدئولوژی
- معرفت دینی
- زبان دین
- هرمنوتیک
- قرائت های مختلف از دین
- نیازهای بشر به دین
- دین و فطرت
- دین و تقلید ناپذیری
- علل دین گریزی
- جامعه شناسی دین
- دین و جامعه
- سکولاریزم
- مدرنیسم و پست مدرنیسم
- دین و دموکراسی
- دین و آزادی
- دین و تساهل و تسامح
- دین و تمدن
- روانشناسی دین
- سایر مباحث دین پژوهی
- ادیان
- کلیات
- چیستی دین
- تاریخ ادیان
- کتاب شناسی
- ادیان الهی

- ادیان ابراهیمی

- یهودیت

- تاریخچه یهودیت

- کتاب های مقدس یهودیت

- آراء کلامی یهود

- آراء فقهی یهود

- یهودیت و اسلام

- مسیحیت

- تاریخچه مسیحیت

- کتاب های مقدس مسیحیت

- آراء کلامی مسیحیت

- تثلیث

- حضرت عیسی

- مسیحیت و اسلام

- سایر موارد

اسلام

- مقایسه اسلام با سایر ادیان

- مقایسه از لحاظ اعتقادات

- مقایسه از لحاظ احکام

- سایر موارد

- اسلام از دید سایر ادیان

- آراء کلامی مسلمانان

- عقاید

- شبهات علیه اسلام

- اقتباسات اسلام از یهود

- گسترش و حکومت اسلامی
- تغییر قبله
- سایر مباحث
- ادیان غیر ابراهیمی
- دین حضرت نوح (علیه السلام)
- صائبی
- مجوس و زرتشت
- نحله های غیر الهی
- بهائیت
- سایر نحله های غیر الهی

مذاهب

- کلیات
- تعریف مذهب
- تاریخچه مذاهب اسلامی
- وحدت مذاهب اسلامی
- معنای وحدت
- تاریخچه وحدت اسلامی
- وحدت اسلامی در تشیع
- عوامل تقویت وحدت جهان اسلام
- عوامل تضعیف وحدت در جهان اسلام

فرق کلامی

- کلیات
- تاریخ کلامی فرق
- منابع کلامی فرق

- فرق کلامی شیعه
- کلیات
- تعریف شیعه
- تاریخ کلام شیعی
- امامیه
- تاریخچه کلامی امامیه
- آراء کلامی امامیه
- امامت
- جانشینی
- شفاعت
- توسل
- اصول دین
- تقیه
- رجعت
- سایر موارد
- اسماعیلیه
- زیدیه
- سایر فرق شیعی

فرق کلامی غیر شیعه

- اهل سنت
- تاریخچه اهل سنت
- صحابه و خلفا
- عدالت صحابه
- دیدگاه شیعه در مورد صحابه و خلفاء
- دیدگاه اهل سنت در مورد اهل بیت
- آراء کلامی اهل سنت

- امامت و خلافت
- سایر موارد
- فرق اهل سنت
- متغله
- سایر فرق کلامی اهل سنت
- غلات
- چیستی غلو
- فرق غالی
- علی الهی
- سایر فرق غالی
- وهابیت
- تاریخچه وهابیت
- آراء کلامی وهابیت
- شبهات وهابیت
- شبهات ابن جوزی
- شبهات ابن تیمیه
- شبهات احمد بن حنبل
- شبهات پیرامون خلافت
- شبهات پیرامون حضرت علی (علیه السلام)
- شبهات پیرامون توسل و تبرک
- شبهات پیرامون شفاعت
- اشکالات وهابیت
- کتاب شناسی وهابیت
- سایر موارد
- سایر فرق غیر شیعی
- کلام و فقه سیاسی
- رابطه دین و سیاست

- مسائل کلام و فقه سیاسی
- ولایت فقیه
- مرجعیت و ولایت
- شرایط ولی
- کارایی نظام ولایی
- نظریه های ولایت
- پیشینه ولایت فقیه
- حدود ولایت
- کار ویژه های حکومت

ارجو لكم النجاح
ایام عزت و توفیق مستدام